

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898. Första Kammaren. N:o 15.

Onsdagen den 16 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 9 i denna månad.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

n:o 43, i anledning af väckta motioner om löneförhöjning för Riksdagens justitieombudsman och justitiekanslern m. m.;

n:o 44, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om vilkoren för tillgodonjutande af Uddevalla—Venersborg—Herrljunga jernvägsaktiebolag beviljade låneförmåner; och

n:o 45, angående pensionsrätt för husdrängen vid Riksdagens hus m. m.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran lagutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden n:o 43—46.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 12 och 15 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvaret.

Punkten 1.

Herr Falk: Herr greve och talman! Mina herrar! Då Riksdagen fått mottaga en kongl. proposition, som afser en så genomgripande förändring i hittills gällande grunder för arméns förvaltning, som här är fallet, är det helt naturligt, att man önskar få någon kännedom om de förhållanden, hvilka föranledt detta förslag, och om de motiv, som kunna anföras till försvar för detsamma. I dessa afseenden är icke synnerligen mycket att i den kongl. propositionen

*Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.*

Första Kammarens Prot. 1898. N:o 15.

Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)

finna, men deremot finnas der vissa upplysningar om huru förslaget tillkommit, hvarjemte framhållits vissa fördelar, som man dermed afsett att vinna. Det heter således till att börja med, att under de senaste åren i Riksdagens revisorers berättelser, i samband med granskningen af arméförvaltningens räkenskaper, förekommit uttalanden af innehåll, att svenska arméns centrala förvaltning borde omorganiseras i syfte att ävägbringa större enkelhet, reda och öfverskådlighet i fråga om hushållningen med och redovisningen af de till landtförsvaret anslagna medel. Jag beder att i detta hänseende vördsamt få erinra, att det yttrande, som Riksdagens revisorer afgifvit, rörer uteslutande *räkenskapsväsendet*. Och jag anser mig så mycket mera kompetent att afgifva denna förklaring, som jag hade äran deltaga i den revision, som gjorde denna anmärkning. Revisorerna hafva visst icke påyrkat någon omorganisation af arméförvaltningen, utan endast en förändring i räkenskapsväsendet.

Vidare erinras i den kongl. propositionen, att de ledamöter af Riksdagen, hvilka 1895 hade i uppdrag att granska ett afgifvet förslag till förändrad uppställning af fjerde hufvudtiteln, äfven skulle hafva yttrat något i detta hänseende, i det de berört den rigtning, i hvilken förändrade bestämmelser i afseende å räkenskapsväsendet inom arméförvaltningen syntes böra gå. Jag saknar icke alldeles kännedom om detta ärende och kan vitsorda, att äfven detta uttalande icke afsåg något annat än en förändring af räkenskapsväsendet.

Emellertid bemyndigades chefen för landtförsvarsdepartementet den 7 februari 1896 att tillkalla vissa personer för att inom departementet uppgöra förslag till omorganisation af arméförvaltningen i syfte att till det civila departementet förlägga hela den embetsverket åliggande kassavården, bokföringen, anordningsväsendet och revisionen samt alla ärenden inom verket af juridisk eller civil-administrativ art, såsom besvärsmål och dylikt. Under det arbete, som sålunda tagit sin början inom landtförsvarsdepartementet, hade man emellertid kommit till den uppfattning, att frågan om arméförvaltningens omorganisation i sjelfva verket syntes hafva en vida större räckvidd, än som gifvits åt densamma genom nyssnämnda beslut. Det syntes sålunda angeläget att taga hela det militära förvaltningssystemet i skärskådande för att se till, huru vida det icke, med hänsyn såväl till en god fredsforvaltning som ock till dennas öfverensstämmelse med fältförhållandenas kraf, skulle vara ändamålsenligt och äfven i andra afseenden än den ofvan berörda omdana svenska arméns förvaltning. Genom beslut den 25 september 1896 hade också Kongl. Majt — enär det förberedande arbetet i ärendet gifvit vid handen, att förändring af arméförvaltningens organisation torde kunna ifrågasättas i vidsträcktare omfattning, än som till en början varit afsedd, samt det vid sådant förhållande vore af vigt att inom landtförsvarsdepartementet ega tillgång till detaljerade upplysningar inom arméns olika förvaltningsgrenar — funnit godt bemyndiga statsrådet och chefen för nämnda departement att tillkalla jemväl andra sakkunniga personer för att inom departementet biträda vid utarbetande af förslag till den omorganisation af nämnda embetsverk, som departementschefen efter pröfning af samtliga på frågan inverkan förhållanden kunde finna

erforderlig.» Resultatet af detta arbete föreligger nu här i det förslag, som, sedan några temligen oväsentliga ändringar vidtagits, till Riksdagen öfverlemnats. Förslaget afser, såsom kammaren nogsamtidigt torde känna, ett fullständigt upphäfvande af den nuvarande arméförvaltningen och dess ersättande med 4 särskilda styrelser: *artilleristyrrelsen, fortifikationsstyrrelsen, intendenturstyrrelsen och sjukvårdsstyrrelsen.*

Omorganisation af arméns centrala styrelse.
(Forts.)

Det befinnes sålunda, att det föreliggande förslaget icke leder sitt ursprung från någon myndighets yttrande, ej heller är det afgifvet af några för ändamålet tillsatte särskilda komitérade, utan det är utarbetadt af några »vissa personer», personer, som det i det följande torde medgifvas mig att kalla *förslagsställare*. Det är emellertid känt, att bland dessa »vissa personer» icke så obetydligt divergerande åsikter gjorde sig gällande, åsikter, om hvilkas innebörd dock här icke meddelats någon upplysning. Och det är naturligt, att i ett förslag, som hvarken är dagteckadt eller underteckadt, det icke kunde finnas rum för olika meningar att framträda. Öfver detta förslag hafva yttranden infordrats af arméförvaltningen, kammarrätten och statskontoret, alla arméfördelningscheferna, militärbefälhafvaren å Gotland, medicinalstyrrelsen, Konungens befallningshafvande, fullmäktige i riksbanken m. fl. myndigheter. Det torde emellertid här böra anmärkas, att intet enda af dessa yttranden kommit till Riksdagens kännedom, — åtminstone har intet utdelats till Riksdagens ledamöter. Huru vida dessa yttranden kommit statsutskottet till handa, känner jag icke, ty statsutskottets utlåtande gifver ingen ledning i detta hänseende.

De förändringar i arméns förvaltning, som i detta förslag åsyftas, synas mig kunna hänföras till två hufvudgrupper. Den första gruppen utgöras af sådana, som falla inom området för Kongl. Maj:ts administrativa myndighet, nemligen *decentralisation af vissa anslag under riksstatsen fjärde hufvudtitel samt förändring af arméns kassa- och räkenskapsväsende*. Till den andra gruppen höra sådana förändringar, till hvilkas genomförande Riksdagens medverkan erfordras; till denna grupp kunna räknas *fördelningsintendenturernas förseende med revisionstjenstemän, omorganisation af arméförvaltningen till tre särskilda styrelser samt omorganisation och utvidgning af intendenturcorpsen.*

Ser jag nu på förslaget i dess helhet, så tror jag mig kunna säga, att de önskningsmål, som genom detsamma skulle ernås, kunna uttryckas sålunda: 1:o *ändring i arméförvaltningens räkenskaps- och bokföringsväsende*, för vinnande af större reda och öfverskådlighet, 2:o *utvidgning af fördelningschefernas förvaltningsmyndighet*, och 3:o *vidsträcktare tillämpning af sjelfhushållningsgrundsatsen* vid de lägre truppförbanden.

Hvad först angår förändring af arméförvaltningens räkenskaps- och redovisningsväsende för vinnande af större reda och öfverskådlighet, må det villigt erkännas, att det nuvarande räkenskapsväsendet gifvit anledning till mångahanda och fullt berättigade anmärkningar. Men jag vill också påstå, att de förändringar, som der vid lag äro önskvärda, icke äro af beskaffenhet att för deras genomförande behöfver företagas en omorganisation af hela arméförvaltningen. I sjelfva verket behöfves för vinnande af rättelse i detta hänseende ingenting

Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)

annat än utfärdande af bestämda och uttryckliga föreskrifter i ämnet. Om sådana föreskrifter hittills icke varit gifna, kan man rimligtvis icke därför förebrå *embetsverket*.

Hvad sedan beträffar utvidgningen af fördelningschefernas förvaltningsmyndighet, tror jag visserligen, att i detta hänseende ett eller annat kan vara att göra. Men jag beder att få fasta uppmärksamheten på att fördelningschefernas förvaltningsmyndighet under de senaste åren redan blifvit i högst väsentlig mån utvidgad, hvilket hvar och en lätt kan finna, som tager kännedom om instruktionen af den 3 februari 1893 och kungörelsen af den 18 januari 1895, som i väsentliga delar kompletterar densamma. Och jag vågar påstå, att den befogenhet, som genom nämnda instruktioner blifvit fördelningscheferna tillagd, sätter dem i stånd att *leda, öfvervaka, jemföra och kontrollera*, hvilket ju måste vara det hufvudsakligaste af deras förvaltningsverksamhet. Vill man *derutöfver* utsträcka denna förvaltningsverksamhet och tillägga fördelningscheferna en verklig förvaltningsbefogenhet, med deraf följande förvaltningsansvar, måste man begäfvat dem med de förvaltningsinsigter och den förvaltningsförmåga, som erfordras, d. v. s. man måste sätta vid deras sida sådana förvaltningsorgan, som äro nödvändiga för att uppfylla detta ändamål, men detta är icke i det föreliggande förslaget ifrågasatt. Det har sagts och med skäl, att det skulle vara en stor fördel, att fördelningschefernas förvaltningsmyndighet i fred utsträcktes till samma grenar, som de skola handlägga i fält. Detta är fullkomligt riktigt. Men då fordras också, att denna förvaltningsmyndighet rör sig på samma sätt och i samma former, som under kriget kommer till användning, ty eljest vinnes ingenting dermed. Man måste således äfven ur denna synpunkt sätta vid fördelningschefernas sida de förvaltningsorgan, som äro nödiga, hvilket emellertid skulle orsaka betydande kostnader; att der endast placera en *revisor* är naturligtvis icke nog, han räcker icke till hvarken i fråga om insigter eller förmåga.

Beträffande det tredje önskningsmålet, som förslaget afser att tillgodose, nemligen en vidsträcktare tillämpning af sjelfhushållningsgrundsatsen vid de lägre truppförbanden, vill jag erinra, att en sådan sjelfhushållning icke är främmande för de närvarande förhållandena. Sedan mycket lång tid tillbaka har denna princip praktiserats i de förnämsta grenarna af förvaltningen, nemligen i fråga om allt som rör arméns *förplägnad* och *beklädnad*.

Decentralisation är en förträfflig sak, då den tillämpas med ömdöme och måtta. Och det finnes säkerligen ingen bland oss, mina herrar, som bestrider detta, allra minst jag, som åtskilliga gånger inför denna kammare vid behandlingen af frågan om förändrad uppställning af riksstatens fjerde hufvudtitel uttryckt min önskan, att ett steg måtte tagas i riktning mot decentralisation. Decentralisationen såsom princip äro vi således må hända alla eniga om. Men det är så, att en princip, huru enkel och riktig den i sig sjelf är, icke är lika enkel och påtaglig i tillämpningen; särskildt i detta fall fordras för en längre utsträckning af sjelfhushållningsprincipen med deraf följande större frihet för underordnade i fråga om medelsanvändningen ovilkorligen, att bestämda gränser för densamma uppdragas och att skarp

kontroll anordnas, skarpere i samma mån gränserna utvidgas. Emellertid tillhör ju äfven detta ärende dem, som falla inom ramen af Kongl. Maj:ts administrativa befogenhet. Hvarje diskussion om denna sak inom Riksdagen är således egentligen öfverflödig och kan så mycket mindre leda till något resultat, som man icke vet, *hvarthän* eller *huru långt* Kongl. Maj:t i detta afseende ämnar gå.

Omorganisation af arméns centrala styrelse.
(Forts.)

Endast det skulle man kunna säga, att en sådan utvidgning på intet vis fordrar någon förändrad organisation af arméförvaltningen. Hvad som deremot må hända fordras är en i vissa afseenden förändrad uppställning af riksstatens fjerde hufvudtitel, och för min del har jag mer än en gång påyrkat en sådan, ehuru förgäfves.

Nu frågas: är verkligen en genomgripande omorganisation af arméns förvaltning nödvändig för att vinna de fördelar, som ofvan framhållits? Derpå svarar jag ett alldeles obetingadt *nej!* Ty öferskådlighet och reda i räkenskapsväsendet, utvidgning af fördelningschefernas förvaltningsmyndighet, vidsträcktare tillämpning af sjelfhushållningsprincipen, allt detta kan vinnas utan något sådant organisativt ingripande i arméförvaltningen, att banden mellan dess olika departement afslitas. Om så är — och jag trotsar hvem som helst att bevisa motsatsen — hvarför skola då dessa band slitas? Det är icke likgiltigt för arméns förvaltning, om dessa band bestå eller icke. Det är af värde för en allsidig och kunskapsrik pröfning af viktigare och mera omfattande förvaltningsfrågor, att arméförvaltningen utgör ett embetsverk. Ty det kan icke bestridas, att inom arméförvaltningens plenum, som utgöres af samtliga departementschefer och byråchefer, finnes samlad mera erfarenhet och insigt samt skarpere blick för olika behof, än som rimligen kan förutsättas att finnas hos hvar och en af de särskilda styrelsernas chefer. Nu har man emellertid sagt — och jag har för blott några dagar sedan hört det upprepas — att de mål, som tillhöra arméförvaltningens plenum, äro så få, att för den skull behöfs icke detta plenum. Jag beder att i anledning deraf få säga, att det är icke på grund af målens *antal*, som man bör bedöma den insigt, som kräfves för deras behandling, utan det är dessa måls *beskaffenhet*, som der vid lag är afgörande; i sådant afseende vill jag erinra, att bland de mål, som skola afgöras af arméförvaltningens plenum, äro äfven *kongl. remisser*, och det lär väl icke kunna bestridas, att då dessa afgöras i arméförvaltningens plenum, har man långt större garantier för upplysande och vederhäftiga svar, än som rimligtvis kunna förväntas, om svaren skola afgifvas af någon af de nu ifrågasatta styrelsernas chefer.

Om jag nu öfvergår till den ifrågasatta organisationen af de olika styrelserna, möta oss först artilleri- och fortifikationsstyrelserna. Såsom motiv för förändringen i den vägen har departementschefen anfört, att den *synes icke böra möta hinder*. Jag tror, att ett så negativt skäl är alldeles otillfredsställande för en sådan förändring, som här är i fråga. Det är godt och väl, att de nuvarande artilleri- och fortifikationsdepartementen möjligen *kunna* utbytas mot ifrågasvarande styrelser, men dermed är icke sagdt, att de *böra* utbytas. Motivet för en förändring skall naturligtvis vara det, att den påkallas af något verkligt behof, och att verkliga fördelar dermed vinnas.

Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)

Vidare anföres, att arméförvaltningen förklarar sig godkänna ett sammanförande af artilleri- och fortifikationsärendena till särskilda artilleri- och fortifikationsöfverstyrelser. Jag beder likväl vördsamt få erinra, att så står det icke alldeles i arméförvaltningens utlåtande; det står nemligen, att embetsverket dansett sig kunna i princip godkänna en dylik åtgärd, och det är väl icke precis detsamma som att obetingadt gilla detta förslag sådant det utarbetats i detalj. Snarare torde arméförvaltningen härmed velat säga, att inga öofverstigliga hinder möta för en sådan sammanslagning.

Några öofverstigliga hinder möta väl ej heller för den andra delen af förslaget, nemligen sammanslagningen af intendents- och civila departementen, men jag tror dock man kan säga, att härmed äro så stora och betydande olägenheter förenade, att sakkunnigheten inför desamma böjer hufvudet. I förbigående må jag anmärka, att när förslagsställarne så ostentativt höjt decentralisationens fana, tror jag, att de begått en stor inkonsequens, då de föreslagit ett sammanförande af två af arméförvaltningens största departement. Jag tror man måste erkänna, att detta står i skarp motsats mot decentralisationens princip. Enligt vanligt språkbruk måste det i stället anses innebära en högst väsentlig *centralisation*. Säsom motiv för denna sammanslagning har departementschefen anført, att han danser de skäl för en dylik åtgärd, som i förslaget anförts, vara öfvertygande och att en sådan sammanslagning är af behofvet oafvisligen påkallad. Går man då till sjelfva urkunden eller förslagsställarne och söker dessa skäl, finner man dem hufvudsakligen i en redogörelse för de förslag, som tidigare i sådant hänseende blifvit uppgjorda, hvilka förslag emellertid aldrig blifvit af statsmagterna gillade. Det tillägges visserligen, att numera, efter 1892, äro dessa förhållanden *ni viss mån* förändrade. Ja, nog äro de förändrade, och hvaruti förändringarna bestå, veta herrarne litet hvar. De utgöras af en tillökning i betydlig grad af nya truppförband och en betydande utvidgning af vapenöfningsskyldigheten, men att dessa förhållanden skulle kunna minska vigten af de skäl, som tillförene anförts mot en sådan sammanslagning, är mera än jag kan förstå.

Jag nämnde nyss, att mycket stora olägenheter äro förenade med den ifrågasatta sammanslagningen. Bland dessa olägenheter vill jag för det första nämna den, att den nye chefen för intendenturstyrelsen blir mera öfverhopad med arbete, än man kan begära, att någon människa skall kunna uträtta. Det torde allmänt vara erkändt af dem, som hafva inblick i dessa saker, att redan före 1892 var generalintendentens arbete en mycket styf arbetsbörda, som tog sin person fullt i anspråk. 1892 tillades sjukvårdsbyrån och derjemte chefskapet för intendenturcorpsen med de mångahanda omsorger och bestyr, som dermed äro förenade. Nu vill man härtill lägga äfven alla de omsorger, som hittills hvilat på chefen för arméförvaltningens civila departement. Jag tror man måste erkänna, att det skall vara nästan omöjligt att finna en människa med så kolossal arbetsförmåga och så stora kropps- och själskrafter, att han kan fylla dessa anspråk. Och skulle man äfven finna en person med sådana kropps- och själskrafter, skall man dock svärligen finna någon, som med om-

*Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)*

fattande kännedom om intendenturärendena förenar den juridiska, kamerala och räkenskapsmanna-utbildning, som det civila elementet inom intendenturstyrelsen nödvändigt fordrar. Kunde man återigen icke finna en person med förmåga att öfvervaka och leda alla det stora embetsverkets skilda förvaltningsgrenar, så vore det fara värdt, att den chef, som saknade dessa kvalifikationer, komme i beroende af sina byråchefer, hvilka egde ojemförligt mycket större detaljkunskap och rutin och hvilka lätteligen kunde gifva sina framställningar en sådan innebörd och en sådan form, att en möjligen förekommande ensidighet i bedömandet eller ett och annat misstag i författningstillämpningen undginge den af göromål öfverhopade generalintendentens uppmärksamhet. Och skulle så inträffa, då finge man visserligen *en* chef till *namnet*, men *i verkligheten* tre chefer, hvilka kanske hvar och en sträfvade åt sitt håll; man hade då också fått en art af decentralisation, fastän just icke den man ästundat att få. Nu invänder man troligen, att om generalintendentens göromål å ena sidan utvidgats i vissa afseenden, så är deremot å andra sidan äfven ifrågasatt en minskning genom att utbryta sjukvårdsbyrån. Detta är alldeles riktigt; derigenom inträffar någon minskning i göromålen, ehuru likvisst icke af någon större omfattning. Ty dels ligger det i sakens natur, att de detaljer, som röra sjukvårdsbyrån, äro de, som han minst behöfver sysselsätta sig med personligen, och dels äro de mål, som tillhöra denna byrå, icke så synnerligen många. Under 1895 handlades på intendentsdepartementet 7,101 mål och af dessa rörde endast 572 sjukvårdsbyrån. Äfven har man sagt, att genom revisionens öfverflyttning till fördelningsintendenturerna göromålen skulle minskas, men att en sådan öfverflyttning icke kan komma att synnerligen minska generalintendentens personliga arbete, faller ju af sig sjelft.

Jag har nu blott talat om generalintendentens åligganden under fredstid. Men det kan komma tid, som icke är fredstid, det kan komma krigstillstånd, och huru går det då för generalintendenten, om till den redan under fred oerhörda arbetsbördan skola läggas alla de omsorger, som kunna följa med ett krig? Under mobila förhållanden skall äfven, såsom känt är, enligt det af 1888 års förvaltningskomité utarbetade förslaget till fälträkenskapsreglemente »å arméförvaltningens civila departement bildas ett *generalkrigskommissariat* såsom öfverstyrelse för landtförsvarets kassa- och räkenskapsväsende, med uppgift att omhänderhafva förvaltningen af de för krigföringen afsedda medel m. m.». Det skall sålunda å civila departementet bildas ett generalkrigskommissariat — men hvar finnes generalkrigskommissarien, hvar finnes det civila departementet? Bådadera äro försvunna. Huru vill man då bilda generalkrigskommissariatet? Jo, säger man, »det torde väl knappast behöfva påpekas, att en dylik öfverstyrelse låter sig med lika stor, om ej med större fördel, än å arméförvaltningens civila departement, bildas inom en i fred enhetligt ordnad intendenturstyrelse». Jag vill icke bestrida, att ett generalkrigskommissariat *kan* bildas ur en intendenturstyrelse; men hvad jag vågar påstå är, att inom *den* intendenturstyrelse, som här föreslagits, med *dess* sammansättning, dess redan i fred otillräckliga

Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)

arbetskrafter, kvantitativt och kvalitativt, är det icke möjligt. Och jag tror således, att man måste hänvisa förhoppningen att ur den ifrågasatta intendenturstyrelsen kunna vid inträffande mobilisering bilda ett generalkrigskommissariat till illusionernas område.

Härmed har jag kommit till en annan stor olägenhet, som vidläder sammanslagningen af intendents- och civila departementen, den olägenheten nemligen, att generalkrigskommissarien kommer att försvinna.

Är då verkligen generalkrigskommissarien öfverflödig? Den, som tror det, beder jag att taga del af den reservation, som år 1878 i den då tillsatta lönereglerningskomitén af denna komités ordförande afgafs i anledning af då ifrågasatt indragning af generalkrigskommissariebefattningen. Denna reservation, som är alltför vidlyftig för att jag skulle upptaga tiden med att uppläsa densamma, innehåller så kraftiga skäl för generalkrigskommissariebefattningens bibehållande, att jag tror, att hvar och en, som läser den, icke gerna kan säga, att denna befattning är öfverflödig. Jag vill derjemte påminna om ett anförande till statsrådsprotokollet den 23 januari 1880 af den kloke och mycket framstående, numera hädangångne man, som under många år intog en framskjuten ställning i denna kammare, och som nämnda år var Konungens rådgifvare i kommandomål. Jag skall blott bedja att få redogöra för några få rader af hvad han, vid aflåtande af nådig proposition till Riksdagen angående ny lönestat för arméförvaltningen, i detta ämne anförde. Han kunde icke godkänna, att upphörandet af arméförvaltningens befattning med fonderna och boställsvården utgjorde en tillräcklig grund för en sådan åtgärd (civila departementets indragning), hvars hufvudsakliga vinst skulle bestå i generalkrigskommissariebefattningens indragning, och han fann fördelandet af de göromål, hvilka tillhörde civila departementets föredragning, på de öfriga departementen eller deras öfverförande till ett af dem icke låta sig med fördel verkställas. Vid en omständighet fäste chefen för landtförsvarsdepartementet särskildt afseende, nemligen förmånen, att denne chef hade — utom de tre militäriskt tekniskt bildade cheferna för de tre militära departementen i arméförvaltningen — äfven tillgång till biträde af en civil embetsman af den framstående duglighet och erfarenhet, som hos generalkrigskommissarien måste förutsättas. Man säger må hända, att detta var 1880; det är snart 20 år sedan dess, och nu behöfvas hvarken civila departementet eller generalkrigskommissarien. Hvad har då egentligen inträffat sedan 1880? Det har inträffat, att fjerde hufvudtiteln vuxit till ett omfång, som man då icke kunde förutse; och var generalkrigskommissarien då nödvändig såsom rådgifvare i de större ekonomiska frågorna och i författningsfrågor, så är han så mycket nödvändigare i denna stund. Möjligen har man tänkt sig, att han skulle ersättas af generalintendenten. Men så öfverlupen af göromål som generalintendenten redan är och ännu mer måste *blifva* samt dessutom i fullständig saknad, såsom han måste förutsättas vara, af både juridiska och kamerala kunskaper äfvensom af den omfattande speciella författningskunskap, som är nödvändig, lär han icke kunna intaga generalkrigskommissariens plats. Det finnes en annan för-

modan, som jag dock icke vill tillägga synnerlig vikt, nemligen att den oklara företeelse, som här och hvar i det föreliggande förslaget skymtar under namn af *öfverfältintendent*, skulle ersätta generalkrigskommissarien. Huru härmed är, vet jag icke. Men om detta vore meningen, skulle det för visso icke blifva till det allmänna fördel.

Utom dessa här nämnda olägenheter förekommer äfven den olägenheten, att den nya intendenturstyrelsen blefve öfverhopad af göromål till den grad, att man icke kan se, huru den skulle komma ut dermed. Arméförvaltningen har ända sedan 1881, då dess sista lönerreglering försiggick, d. v. s. under 17 år, haft alldeles otillräckliga arbetskrafter. Detta är en sak, som är allmänt erkänd, och häruti torde också kunna sökas anledningen till många af de anmärkningar, som mot arméförvaltningen framkommit. Jag medgifver, att en stor del af dessa anmärkningar varit fullt befogade, men utan tvifvel måste anledningen sökas i otillräckligheten af arbetskrafter, då det är nödvändigt att till extra ordinarie tjänstemän anförtro sådant arbete, som borde handläggas af ordinarie, och detta torde snarare vara regel än undantag. Under den nya organisationen borde väl denna olägenhet afhjelpas, men man har i stället gått i en alldeles motsatt riktning och än ytterligare nedsatt tjänstemännens antal. Enligt det nya förslaget skulle generalkrigskommissarien försvinna utan att af någon ersättas. I de nuvarande civila och intendentsdepartementen finnas tre tjänstemän i högsta graden. Dessa skola ersättas med två. I andra graden finnas nu åtta, hvilka skola ersättas med fem. Deremot skulle antalet ökas i den lägsta graden från nio till sexton; men denna kvantitativa ökning i lägsta graden kan omöjligt ersätta den förlust, som skulle inträffa i de högre graderna, för så vidt som minskning i insigt och erfarenhet räknas som förlust. Arméförvaltningen hade i särskildt urlåtande öfver de af förslagsställarne upprättade nya staterna erinrat, att för att allt det arbete, som behöfde utföras, skulle kunna uträttas, det erfordrades icke mindre än sju tjänstebefattningar *utöfver* hvad förslagsställarne ifrågasatt, nemligen en byråchef, en kamrerare, två notarier, två revisorer och en kassör. Denna fordran har så till vida tillmötesgåtts i den kongl. propositionen, att i den föreslagna staten upptagits ytterligare en kamrerare och en notarie; och dermed finge således den nya intendenturstyrelsen reda sig bäst den kunde.

Man har invändt, att genom den nya organisationen göromålen skulle minskas; och man har i detta afseende hänvisat på decentralisationen. Hvad decentralisationen beträffar, så är det dock lätt att inse, att lika litet som göromålen kunna minskas i samma mån, som man utsträcker sjelfförvaltningen och försvarar *kontrollen* och *öfvervakandet*, lika litet kunna göromålen minskas derigenom, att i stället för *en* arméförvaltning inrättas *sju*, nemligen *sex* i landsorten och *en* i Stockholm, så vida man icke samtidigt inför betydligt för- enklade arbetsmetoder.

Jag skall nu lemna detta ämne angående intendenturstyrelsen och öfvergå till *revisionen*, den punkt, hvori meningarna varit mest stridiga. Jag tror att jag härom kan fatta mig ganska kort, helst jag antar, att följande talare, som torde vara mera kompetenta än jag

*Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)*

*Omorganisatio-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.*
(Forts.)

att behandla detta ämne, skola taga denna fråga under öfvervägande. Och äfven är denna del af förslaget mera känd. Både *arméförvaltningen*, *statskontoret* och *kammarrätten* hafva sammanstämmande af styrkt revisionens förläggande till arméfördelningarna.

Jag vågar påstå, att de skäl, som af dessa myndigheter anförts mot revisionens förflyttning till arméfördelningarne, äro oemotsägliga. Fyra af arméförvaltningens byråchefer, hvilka lemnat ett mycket värdefullt bidrag till denna frågas bedömande, hafva äfven i elfva punkter uppvisat orimligheten af detta förslag. Jag skall emellertid icke vidare sysselsätta mig härmed.

Jag skall blott med några ord behandla frågan ur *disciplinär* synpunkt. Det är alldeles uppenbart, att när revisionen förflyttas till de sex arméfördelningarna, så kommer det att yppas olikheter i bedömandet vid de särskilda fördelningarne, olika författningstolkning och olika meningar i hvarjehanda hänseenden. Klagomål komma att framställas. Det blir anledning till jemförelser mellan de olika fördelningarna och deras sätt att afgöra målen; och detta allt gifver orsak till misstämning och obehag af mångahanda slag. En sådan misstämning har nog äfven hittills gjort sig gällande, men det har då gällt ett centralt embetsverk, som med jemnmod kunde bära densamma. Nu skulle denna misstämning komma att rigta sig mot fördelningsintendenturerna, och det lär ej kunna undvikas att äfven *fördelningscheferna* drabbas deraf. Detta kan icke vara till gagn för en god anda och en god disciplin vid arméen. Jag tror att hvar och en, som är mån om bevarandet af denna anda och denna disciplin, måste vara med mig öfverens derom, att man icke bör utsätta fördelningschefen för kritik af sina underordnade. Då för öfrigt det allmännas intresse fordrar den *dugligaste* revisionen, är det naturligtvis af vigt, att den förlägges der de bästa och derfor mest lämpade krafterna finnas att tillgå, och detta är hos det centrala *embetsverket*. Och härmed borde den frågan vara afgjord.

Jag har äfven några ord att säga om det sammanhang, hvori man ställt frågan om arméförvaltningens omorganisation och frågan om intendenturcorpsen. I den kongl. propositionen har man gjort den senare frågan till ett vilkor för den förra, ty de nya anslagen till de särskilda styrelserna begäras under *förutsättning af bifall* till den punkt, som rör intendenturen (p. 6). Häraf kan man draga den slutsats, att dessa båda frågor skulle stå i ett sådant samband, att den ena icke kunde lösas utan den andra, och att den ena ovilkorligen betingade den andra, men detta är icke förhållandet. Man må icke förblanda *embetsverket*, intendentsdepartementet, med *tjenstemannacorpsen*, intendenturcorpsen. De hafva med hvarandra intet annat samband, än att generalintendenten, *jemte* sin befattning som chef för intendentsdepartementet, äfven är chef för intendenturcorpsen. Om intendenturcorpsens personal är otillräcklig och dess rekrytering otillfredsställande, hvilket jag är benägen antaga, så skall personalen utvidgas *för sin egen skull* och för sin egen skull äfven tillförsäkras en bättre rekrytering, på det att den må fylla sitt ändamål, som är att förse armén med kunnige, redbare och pålitlige *uppbördsmän*,

men icke med stabstjenstgörande intententer. Det är med mycken tillfredsställelse jag funnit, att i den kongl. propositionen undanröjts det omogna förslaget att sammanblanda den verksamhet, som utöfvas af intendenturcorpsens hufvudstation med det förvaltande embetsverket, och det är med lika tillfredsställelse, som jag funnit statsutskottet hafva afstyrkt den föreslagna öfverfältintendenten. Denne är — må det vara sagdt en gång för alla — fullkomligt öfverflödig.

Det återstår mig nu endast en kort rekapitulation af hvad jag redan anfört.

Ingen yttre anledning har kunnat framvisas såsom motiv för den föreslagna omorganisationen af arméförvaltningen. Det yttrande af Riksdagens revisorer, som åberopats, innebär endast en fordran på en bättre anordning af arméns räkenskapsväsen. Sammalunda är förhållandet med det i enahanda syfte åberopade utlåtande af fyra ledamöter af Riksdagen, som år 1895 hade att afgifva yttrande öfver ett förslag till förändrad uppställning af fjerde hufvudtiteln. Det afser, afven det, endast en ändring af räkenskapsväsendet.

Det förslag, som nu föreligger, är icke utarbetadt af någon myndighet eller af någon särskildt tillsatt komité. Det har uppgjorts endast af några tillkallade »vissa personer».

De önskemål, man vill vinna, nemligen reda och öfverskådlighet i arméns räkenskapsväsende, en utvidgning af arméfördelningschefernas förvaltningsmyndighet, och en vidsträcktare tillämpning af grundsatsen om sjelfhushållning vid de lägre truppförbanden, kräfvade *icke* någon genomgripande förändring af den nuvarande organisationen af arméns förvaltning.

Detta förslag, som nu föreligger, står i skarp motsats till de principer, som af statsmagterna gillats rörande arméns förvaltning, och medför ett hopande å den ifrågasatta intendenturstyrelsen af ett arbete, som icke står i rimligt förhållande till arbetskrafterna, hvarken quantitativt eller kvalitativt.

Det viktiga generalkrigskommissarieembetet skulle komma att försvinna utan att ersättas af något annat.

Slutligen skulle revisionen komma att ordnas på ett otillfredsställande sätt.

Herr greve och talman! Det förslag till förändrad organisation af arméns förvaltning, som här föreligger, är i sina viktigaste grundläggande delar afstyrkt af de embetsverk, som hafva yttrat sig om detsamma. Om jag lägger dessa yttranden i ena vågskålen, dessa yttranden, som för mig innebära sammanfattning af all den erfarenhet och den insigt, som på hela detta område af administrationen står att finna, och i den andra vågskålen lägger de enligt mitt förmenande, mycket svaga skäl, som äro anförda för förslaget, så är det helt naturligt att vågskålen tynges ned till embetsverkens fördel. Det bör då ej heller förvåna, att jag ställer mig på embetsverkens sida och att jag ryggar tillbaka för att beträda den föga tillrädliga väg, som förslaget anvisar.

Jag yrkar således afslag på såväl Kongl. Maj:ts som utskottets förslag.

Omorganisation af arméns centrala styrelse.
(Forts.)

Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)

Friherre Klinckowström: Jag har med den största uppmärksamhet följt med det yttrande, som den sista ärade talaren afgifvit i denna punkt, och jag kan icke annat än på det lifligaste instämma i den granskning af utskottets förslag, som han lemnat. Jag tackar honom äfven lifligt för det arbete, den kunskap, det nit om det allmänna bästa, som han dervid ådagalagt, och jag betviflar, att mången i denna kammare kunde hafva verkställt det arbete, som han här framlemnat. Jag behöfde efter denna bekännelse icke slösa många ord på denna fråga. Jag har under min långa tjenstetid af trettio år vid fortifikationen haft tillfälle att komma i beröring med denna afdelning, som här är under behandling, nemligen arméförvaltningen. Det var den tiden arméförvaltningen kallades krigskollegium. Jag får bekänna, att det förslag, som nu föreligger till kammarens afgörande, förefaller mig högst besynnerligt. Man söker i allmänhet att inom den militära förvaltningen och det militära befälet förena de olika afdelningarne och icke skilja dem åt och låta dem verka sjelfständigt. Detta senare anser jag vara origtigt och högst farligt hvad armén beträffar. Jag skulle icke nu hafva begärt ordet, om jag icke ansett frågan högst allvarsam och för den händelse, att vi skulle råka i ett krig, det Gud förbjude, så farlig, att den lilla besparingen, som man härmed kan vinna, kan blifva till landets skada och förderf. Det är därför, som jag begärt ordet för att uttala en varning till kammaren, innan kammaren går att fatta sitt beslut. Jag tror det klokaste vara att afslå denna punkt, som handlar om reorganisationen af arméförvaltningen.

Lika med herr Falk får jag alltså, herr grefve och talman, yrka afslag å denna punkt.

Friherre von Otter: Det må synas underligt, att jag såsom varande sjömilitär skall i en fråga, sådan som denna, uppträda inför denna kammare, då vi på den afdelning af statsutskottet, som handlagt denna fråga, hafva två ledamöter, som tillhöra eller tillhört armén. Men då jag har den hedern att vara ordförande på denna afdelning, så känner jag det ock såsom en heder att få försvara utskottets förslag, de må vara goda eller mindre goda.

Den första ärade talaren påminde i början af sitt föredrag, att chefen för landtförsvarsdepartementet angående denna fråga yttrat, att den sönderföle i två väsentligen skilda delar, den ena omfattande en massa frågor, som Kongl. Maj:t på administrativ väg kan afgöra, och den andra delen förändringar, som måste underställas Riksdagen. Han redogjorde äfven för de förslag, hvori dessa delar sönderfölo. Men han glömde att erinra om en sak, och det är, att, då han klandrade förslaget, hvarvid han tog embetsverkens yttrande till hjälp, detta förslag icke är det, som nu föreligger, utan det förslag, som framstälts af hvad han kallade »förslagsställarne». Följaktligen träffade icke de anmärkningar, som han gjorde, Kongl. Maj:ts förslag, utan de träffade det förslag, som underkastats vidare granskning inom landtförsvarsdepartementet. Jag erkänner dock, att den del, hvaremot han rigtade sina gravaste anmärkningar, nemligen mot revisionen, är i båda förslagen ungefärligen densamma, men det finnes en mängd

detaljer, beträffande hvilka vi icke veta mycket, emedan de komma att tillhöra Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftning.

Då jag nu skall söka bemöta större delar af hans anförande, vill jag också följa gången deraf och då först tala om den s. k. sjelfhushållningen, decentralisationen, vidare om den utveckling deraf, som innefattas i revisionen vid arméfördelningarna, samt slutligen angående omorganisationen af arméförvaltningen.

I afseende på sjelfhushållningen skulle jag vilja säga några ord, men då grunden härtill ligger i min enskilda personliga uppfattning, och icke någon anmärkning rigtats mot den detalj jag äsyftar, vill jag förbigå densamma.

Jag kommer då till revisionen, och i afseende härå har jag visserligen en enda betänklighet, nemligen den, att Kongl. Maj:t möjligen i den instruktion, som för revisionen kommer att utfärdas, kunde taga allt för mycken hänsyn till ett yttrande, som afgifvits af en hög militär auktoritet, der det heter, att arméfördelnings- och regementschefer böra till sina personer icke tillhöra sina truppförbands förvaltningsorgan och således icke vara underordnade de högre förvaltningsmyndigheterna, utan skulle deras verksamhet inskränkas till att öfvervaka och kontrollera förvaltningen. Nu hemställer jag till en hvar af eder, mina herrar, är det möjligt, att den, som skall öfvervaka och kontrollera en förvaltning, kan stå alldeles oberörd af hvad den högre förvaltningsmyndigheten skall kunna hafva att säga? Mig förefaller naturligt, att den, som öfvervakar och kontrollerar, äfven skall hafva rätt att ingripa i förvaltningen och föreskrifva rättelser. Men detta skulle enligt ofvannämnda myndighets uppfattning icke vara medgifvet. Om fördelnings- eller regementschef skulle i något särskildt fall finna sig föranlåten att yrka på en förändring inom sitt truppförbands förvaltning, vore den enda utvägen, att han på sitt håll anmälde förhållandet till högre militära myndighet, d. v. s. fördelningschef till Kongl. Maj:t, under det att intendent, som hade något att anmäla, skulle göra det hos *sin* öfverordnade. En sådan anordning kan jag icke tro vara lämplig. För öfrigt vill jag i fråga om revisionen säga, att jag har en ganska stor erfarenhet i detta hänseende. Vid flottans stationer hafva vi i minst 60 år — detta enligt 1838 års reglemente; längre tillbaka kan jag nu icke gå — haft revision af allt, som rör sjöförsvaret och varit förlagdt till stationen. Men icke nog dermed, utan chefen för stationen har tillika haft administrativ domsrätt i första instans, och under hela denna tid, kan jag med full säkerhet påstå, har icke någon anmärkning häremot förekommit af sådan betydelse, att den nu skulle verka någon tvekan, huru vida en sådan anordning vore fördelaktig. Det är naturligt, att en person med en stor förvaltning om hand skall hafva mycken hjälp vid kontrollen och öfvervakandet just derigenom, att han är i tillfälle att framför sig se alla de större eller mindre anmärkningar, som göras vid revisionen. Här talas om olika författningstolkningar, om olika omdömen angående förekommande fall. Detta blir ju korrigeradt derigenom, att hvarje dom i första instans som öfverklagas går till högre. Finner denna, att felaktigheter förekommit, blir detta rättadt, och man erhåller ett prejudikat. På detta sätt bildas det ena

Omorganisation af arméns centrala styrelse.
(Forts.)

*Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)*

prejudikatet efter det andra, och den omständigheten, att sex revisorer hvar på sitt håll sköta sina uppdrag, kan enligt mitt omdöme icke inverka det ringaste på riktigheten af att förlägga den första pröfningen af anmärkningsmål till fördelningsintendenturerna. Säkert är, att genom en på detta sätt anordnad revision undanrödjas en massa små anmärkingar, som bäst pröfvas på ort och ställe och hvarmed den högre instansen aldrig borde besväras. I fråga om revisionen är jag således fullkomligt öfvertygad, att dess förläggning i hvad afser det första stadiet till arméfördelningarne är det riktiga. Jag skulle blott vilja tillägga, att enligt min åsigt domsrätt i administrativa mål borde tillkomma arméfördelningschefen. Denna förändring kan ju ske när som helst, såsom och utskottet i sitt betänkande antydt, men jag vill äfven framhålla, att i detta yttrande uttalas den inom utskottet befintliga uppfattningen, att det vore mindre tillfredsställande, om icke vid uppgörandet af förvaltningens detaljer fördelningschefen finge en bättre ställning än den som, enligt hvad jag nyss anförde, blifvit tillstyrkt af en hög militär auktoritet.

Jag vill nu öfvergå till den nya organisationen af arméförvaltningen. Jag vill då genast medgifva, att när jag först genomläste detta förslag, satte jag ett stort frågetecken efter denna sats: kan det verkligen vara lämpligt, att ett embetsverk, som har arméns förvaltning om hand, som har en verksamhet, der den största sammanhållning och enhet är af nöden, på sätt nu är föreslaget skall sönderdelas? Jag läste vidare och kom bland annat till förteckningen öfver de ärenden, som under år 1895 inkommit till arméförvaltningens plenum. Den förste talaren framhöll vigten och betydelsen af detta plenum, icke därför att antalet mål vore så stort, men med afseende å deras beskaffenhet. Jag skall bedja få läsa upp, hvilka mål finnas upptagna på denna förteckning: kongl. bref och statsdepartements-skrifvelser 9, kongl. remisser 1, protokollsutdrag från de olika departementen 4, sekreterarens arbetsredogörelse 1, bokslutskamreraren med räkenskapssammandrag 1, ansökningar om beviljande af tjänstledighet samt tillsättande af vikarier för förvaltningens tjänstemän 74; summa 90 mål, som under år 1895 förekommit i arméförvaltningens plenum, och af dessa, som skulle vara så viktiga, gälla 74 ansökningar om tjänstledighet för tjänstemän och vaktbetjening. Hela antalet mål, som kunna anses vara af den större betydelse och af den beskaffenhet, som den förste talaren antydde, reduceras till 10. Då jag fann detta, undergick helt naturligt min uppfattning en viss rubbning, och allt eftersom jag tänkte mig vidare in i saken, fann jag, att, då uppenbarligen en hel del ärenden måste förekomma af den beskaffenhet, att det vore till fördel, om beslut derom fattades af hvarje styrelse för sig, förslaget i denna del icke innebar någon sådan olägenhet, som jag fruktade. Jag tager dessutom för gifvet, att Kongl. Maj:t komme att begagna sig af den utvägen att, vid utfärdandet af instruktionen för de nya styrelserna, deri lemna liknande föreskrifter, som redan finnas för de kollegiala verken gifna, att vid behandling af vissa ärenden sammanträda och behandla dem gemensamt, enär inom området för arméns förvaltning så många fall kunna förekomma, der det icke vore rätt, om icke styrelserna sammanträdde

till gemensam öfverläggning. Såsom sagdt, jag förmodar, att detta blir rättadt genom den instruktion, som kommer att utfärdas.

I fråga om en annan sak hade jag äfven mina betänkligheter, och dessa gälde delvis den nya intendenturstyrelsen, som skulle taga hand om revisionen och räkenskapsföringen. Af allt som i frågan passerat framgår, såsom ock den förste talaren nämnde, att det egentligen är i detta afseende som anmärkningar blifvit framställda mot den nuvarande arméförvaltningen. Jag kan icke neka till att hade åt de byråer, som skola hafva revisionen och räkenskapsväsendet om hand, inom denna intendenturstyrelse gifvits en mer själfständig ställning, så hade, så vidt jag kan bedöma saken, både anmärkningar i detta hänseende och en stor del andra, som af den förste talaren gjordes, icke blifvit framställda. Äfven detta torde dock falla inom den blifvande instruktionens område. Intet hinder finnes, att Kongl. Maj:t genom bestämmelser häruti gifver åt revisionen en mera själfständig ställning. Sker detta, och tillika den nya sjukvårdsbyrån utbrytes ur arméförvaltningen, den första revisionen förlägges till arméfördelningarne samt intendenturcorpsens hufvudstation utflyttas från intendentsdepartementet, kan jag för min del ej tro, att så mycket arbete skulle återstå för chefen för intendenturstyrelsen, att han icke utan att känna sig tyngd af arbetsbördan skulle kunna bära densamma. Under sådana förhållanden har jag ansett mig kunna låta de betänkligheter, jag såsom nämndt är i början hyste, helt och hållet falla, fullt öfvertygad att, om, såsom jag tager för gifvet, den blifvande instruktionen kommer att reda mycket af hvad för närvarande är dunkelt, icke några giltiga anmärkningar skola kunna framställas mot det föreliggande förslaget. Jag tillåter mig alltså, herr grefve och talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

*Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)*

Herr vice talmannen: Då ett förslag, tillstyrkt af samtliga Konungens rådgifvare, föreligger, hvilket tillika från Riksdagens finansiella rådgifvare, statsutskottet, erhållit ett enhälligt approbatur, har jag tillräcklig erfarenhet af den parlamentariska navigationen för att begripa, huru »landet ligger», men detta skall dock icke hindra mig att framställa mina betänkligheter rörande detta förslag, fullt förvissad som jag är, att de af sakkunniga myndigheter uttalade anmärkningar i fråga om dess utförbarhet skola vid tillämpningen befinnas fullt befogade. Förslaget har blifvit afstyrkt af de förvaltande verken, statskontoret, kammarrätten och arméförvaltningen, hvilkas erfarenhet och sakkunskap i förvaltningsfrågor dock icke torde kunna jäfvas. Chefen för generalstaben har, såsom orden falla, »ansett för sin pligt att på *det bestämdaste afstyrka*» användandet af arméns officerare såsom biträden vid fördelningsrevisionerna, hvilket användande dock är ett väsentligt vilkor för förslagets finansiella genomförande. I denna åsigt hafva tvenne af arméns fördelningschefer instämt, hvarjemte tre andra hafva ansett fördelningsrevisionen temligen betydelslös, om icke åt densamma äfven medgäfvess domsrätt öfver gjorda anmärkningar och i besvärs mål. Den föregående talaren har sagt, att de af embetsverken framställda anmärkningarna gälde det ursprungliga förslaget och att i det föreliggande betydliga ändringar

Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)

skett. Ja, den betydliga ändring som skett är, att Kongl. Maj:t föreslagit en höjning i aflöningen för intendenturstyrelsen från 75,500 till 89,000 kronor, hvori statsutskottet återigen gjort nedsättning. Några andra, betydligare förändringar har Kongl. Maj:t icke gjort. För min del får jag villigt erkänna, att i det föreliggande förslaget finnes åtskilligt både godt och nytt, men dervid vill jag med en liten förändring af epitetet använda Tegnér's bekanta yttrande om Hammarskiölds grekiska grammatika, att »det goda är icke nytt och det nya är icke godt». Till det goda i förslaget räknar jag, att det afser en decentralisering af anslagen genom att öfverflytta en del af 4:de hufvudtitelns anslag till förvaltningarne vid arméns fördelningar och truppförband. Detta är dock ingen nyhet, ty den tendensen har gjort sig gällande ända från början af detta århundrade och tillämpats i den mån omständigheterna sådant tillåtit. Men frågar man, hvilka äro dessa anslag, som skola öfverflyttas, så får man icke något svar. Då arméförvaltningen ställer sig skeptisk och afböjande gent emot öfverflyttandet af vissa anslag, säger departementschefen (sid. 9 i statsverkspropositionen): »I fråga om möjligheten eller ändamålsenligheten att fördela vissa särskilda anslag, såsom till »lega för hästar till artilleriets och ingenjörtruppernas exercis», »det icke garnisonerade infanteriets och det indelta kavalleriets vapenöfningar» m. fl., yttrar sig arméförvaltningen afstyrkande, gör erinringar eller framhåfver betänkligheter, på hvilka allt det vid detta tillfälle torde vara för vidlyftigt och för öfrigt icke erforderligt att ingå.» Allt hvad vi få veta är, att ämnet är »vidlyftigt», och detta öfverensstämmer fullständigt med min egen uppfattning.

Jag öfvergår nu till *nyheterna*: de äro för *det första* sönderslitandet af de sista svaga banden, som sammanhålla arméförvaltningens skilda delar; för *det andra*, sammanslagningen af civila och intendentsdepartementen; och för *det tredje*, förläggandet af den första revisionen till arméfördelningarne. Hvad nu den första delen eller förslaget om arméförvaltningens ombildning till särskilda styrelser beträffar, så, ehuru jag visserligen delar de betänkligheter statsutskottet i detta fall uttalar rörande åtgärdens ändamålsenlighet, vill jag, enär arméförvaltningen principiellt godkänt förslaget, låta dessa mina betänkligheter falla. Hvad deremot angår *sättet* för sammanförandet af det civila med intendentsdepartementet, äro mina betänkligheter så mycket större. För närvarande utgöres embets- och tjänstemannapersonalen å dessa båda departement af 16 personer. Efter det nya förslaget skulle intendenturstyrelsen erhålla 11 embets- och tjänstemän, hvarjemte å krigsbyrån skulle tjänstgöra en öfverfältintendent jemte tvenne adjutanter. För närvarande finnas två departementschefer; härefter skall blott finnas *en*, nemligen generalintendenten. Denne skulle, enligt förslaget, fungera såsom chef för intendenturstyrelsen, chef för intendenturcorpsen, chef för intendenturcorpsens hufvudstation, och på samma gång skulle han öfvertaga de åligganden, som nu tillhöra chefen för civila departementet, hvadan han sålunda skulle förena fyra olika chefsbefattningar. Det förefaller mig egenomligt, att, då den ledande tanken i förslaget uppgifver sig vara förvaltningens *decentralisering*, alla dessa olika uppdrag skola *centrali-*

seras hos generalintendenten. Detta erinrar mig om en person, hvilken hade en mängd olika uppdrag att fylla, och då någon yttrade, att han icke kunde förstå, huru han kunde hinna med att sköta dem alla, svarade någon: »den saken är mycket enkel; han hinner icke att sköta dem». På samma sätt tror jag det kommer att gå i detta fall. Departementschefen medgifver också behofvet af en lättnad i generalintendentens uppdrag. På sidan 35 i statsverkspropositionen säger han: »Men skall i sådant fall någon lättnad för generalintendenten i denna hans egenskap kunna beredas — och detta är, jag vågar ännu en gång derom erinra, en nödvändig förutsättning för den ifrågasatta sammanslagningen af intendents- och civila departementen — då måste det närmaste och omedelbara chefskapet öfver intendenturcorpsen och hufvudstationen, naturligtvis dock alltid med högsta chefskapet förbehållet generalintendenten, öfverflyttas på annan person, det vill säga, den föreslagna öfverfältintendentsbefattningen måste inrättas och i sammanhang dermed gällande instruktion för intendenturcorpsen ändras i den riktning, att generalintendentens embetsåligganden i afseende å densamma i möjligaste mån minskas». Generalintendenten skulle således endast blifva ett slags »heders-öfverste» för intendenturcorpsen. För att emellertid kunna öka åliggandena på ett område, måste man minska dem på ett annat; derom vore dock mindre att säga, om personen i fråga vore på det förra området företrädesvis hemmastadd. Men man har här gått den motsatta vägen: man ökar generalintendentens göromål på det område, der han måste vara mindre hemmastadd, och minskar dem der hans erfarenhet och sakkunskap äro större. Det ligger nemligen i sakens natur, att chefen för en militär-corps måste hafva militär utbildning. Under sådana förhållanden torde det emellertid höra till de sällsynta undantagen, att generalintendenten eger den juridiska och kameralistiska utbildning, som han måste ega för att kunna utöfva de funktioner han skall öfvertaga från f. d. generalkrigskommissarien. Medan på det militära området hans åligganden minskas, skola de på det juridiska och kameralistiska ökas! Mig förefaller det naturligt, att under sådana förhållanden generalintendenten komme att blifva beroende af sina underlydande, å ena sidan af öfverfältintendenten, som i parentes sagdt af statsutskottet strukits, och å den andra såsom chef för intendenturstyrelsen af krigsråden. Men en chef, som är beroende af sina underordnade, kommer i en falsk ställning och förlorar ledningen, och i sådant fall lätteligen äfven respekten, men huru går det då med disciplinen inom embetsverket och intendenturcorpsen?

Jag öfvergår nu till sekreterarebefattningen. För närvarande finnas inom de båda departementen tvenne sekreterare; nu skulle det blott blifva en. Beträffande hans åligganden ber jag få uppläsa den verkliga drastiska framställning, som de fyra byråcheferna inom arméförvaltningen uti sitt särskildt afgifna yttrande lemnat. »Det måste å andra sidan», säga de, »i högsta grad förvåna, att man kunnat anse en sekreterare vara i stånd att bestrida och ansvara för de ökade göromål, som ett af den nuvarande arméförvaltningens tvenne största och med ärenden mest öfverhopade departement sammansatt embets-

Omorganisation af arméns centrala styrelse.
(Forts.)

*Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.*
(Forts.)

verk skulle af honom kräfvä. Till stöd för denna åsigt må kunna anföras, att sekreteraregöromålen ensamt i intendentsdepartementet numera visat sig så betungande, att två der anställda sekreterare i sina bästa år på kort tid af öfveransträngning, såsom det finnes all anledning antaga, fått sin helsa bruten till den grad, att den ene afgått med döden, den andre blifvit för längre tid, måhända för alltid, otjänstbar. Huru skall det då gestalta sig, när det civila departementets mångahanda ärenden läggas dertill? Derför anse såväl arméförvaltningen som de nämnda byråcheferna, att med *en* sekreterare minst tvenne notarier vore till hans hjälp behöfliga; nu är endast *en* sådan föreslagen, det vill säga hälften af hvad de anse vara det minsta nödvändigheten kräfvär.

Beträffande revisionen, finnas på de båda departementen för närvarande 4 revisorer; hädanefter skall blott finnas *en*, ty de öfriga sex skulle tjenstgöra på fördelningarne. En enda revisor skulle få att delvis uppbära det arbete, som förut ålegat fyra. Arméförvaltningen säger härom: »Revisionsarbetet, som måste verkställas hos den blifvande intendenturstyrelsen, omfattar *alla de statsanslag och fonder, som skola af denna styrelse omedelbart förvaltas* — hvaribland torde böra särskildt framhållas anslaget till rese- och traktementspenningar med derunder förekommande talrika reseräkningar — samt derutöfver en ej oväsentlig del räknenskaper, som helt eller delvis afse utgifter å öfriga för decentralisation afsedda statsanslag, hvaraf må exempelvis omnämnas», och så förekommer här en förteckning, gående på tvenne sidor, med hvars uppläsning jag nu ej vill besvära. »Häraf torde tydligen framgå», fortsätter arméförvaltningen, »att detta dryga arbete dels med den förväntade omfattande skriftvexlingen med fördelningsintendenturerna för dervarande revisions räkning och dels med nu antydda revision hos intendenturstyrelsen af de mest olikartade och delvis synnerligen omfattande räknenskapshandlingar — uti hvilken senare revision jemväl ingår, såsom särskildt bör framhållas, Vadstena krigsmanshuskassas räknenskaper med dit hörande omständliga rullföring af arméns pensionstagare af manskapsklassen samt uppsättning af förslag till pensionsbref m. m. samt invalidhusfondens räknenskaper jemte dithörande rullföring af pensionerade svärdsmän och svärdsmedaljörer af armén och flottan samt uppsättning af förslag till pensionsbref för nämnda personal — — — — —, hvilka detaljer intill år 1881 utgjorde den drygaste delen af en revisionslott, ehuru densamma sedermera af brist på personal måst med vexlande framgång uppdragas åt en amanuens å civila departementet — ej lärer kunna utföras af den ende revisor, som finnes upptagen å intendenturstyrelsens stat, utan att dertill oundgängligen måste erfordras minst ytterligare två revisorer». Härtill genmäler departementschefen (på sid. 40, statsverkspropositionen) att »en del af dessa räknenskaper äro af den beskaffenhet, att de mycket väl kunna granskas vid fördelningarne». Detta är fullkomligt riktigt; äfven arméförvaltningen medgifver, att de delar af anslagen, som skola öfvergå till fördelningarne, der *kunna* revideras, men allt hvad som icke på detta sätt decentraliseras, måste väl alltid fortfarande revideras inom intendenturstyrelsen. »De äro för öfrigt till största delen», säger

departementschefen, »af så ringa omfattning, att förvaltningens förslag ej torde vara till fullo motiveradt». Men *alla dessa statsanslag och fonder, som skola af styrelsen omedelbart förvaltas* och derfor afven måste der revideras, föreställer jag mig icke vara någon sådan obetydlighet. Vidare anför departementschefen, att »rullföringen af arméns pensionstagare af manskapsklassen, pensionerade svärdsmän och svärdsmedaljörer, uppsättning af förslag till pensionsbref m. m.. som förvaltningen anser böra utföras af en revisor, lämpligen synes böra uppdragas åt någon extra tjänsteman eller ännu hellre åt en pensionerad officer». Ja, det är en utväg, på hvilken man inslagit sedan 1881, att för stadigvarande uppdrag använda extra tjänstemän, en utväg som jag föreställer mig endast i nödfall och för extra arbeten borde komma till större användning. Jag tror, att en del berättigade anmärkningar emot arméförvaltningens räkenskaper hafva sin grund uti ett allt för utsträckt användande af extra, oftast erfarna tjänstemän, som finnas ett eller annat år och sedan ersättas af andra. Arméförvaltningen säger också sjelf, att detta användande skett »med växlande framgång». Beträffande förvaltningens framställning om behofvet af en tredje revisionsbyrå säger departementschefen, att detta »förklaras af förvaltningens uppfattning af omöjligheten att decentralisera och förenkla arbetet i centralverket, men måste förfalla, om den åsigt angående förminskning af de civila embetsmännens blifvande åligganden, som förut lemnats, är riktig». Det är nog så, att om den är *rigtig*, förfaller hvad af arméförvaltningen yrkats, men om den icke är riktig, kvarstår detta kraf, och jag far säga, att i valet mellan arméförvaltningens framställning och departementschefens lutar jag åt den åsigten, att bättre och flera skäl finnas anförda till stöd för den förra. Det är en lag på det industriella området, att ju mera arbetet koncentreras, desto mera effektivt blir det. Jag tror, att samma lag gäller för tankearbetet, åtminstone då det till större delen är af rent mekanisk beskaffenhet, såsom ifrågavarande revisionsarbete är, och det förefaller mig tydligt, att ett revisionsarbete, fördeladt på sju olika platser, skall kräfva mera arbete än en revision, utförd på blott ett håll.

Härmed är jag inne på den *tredje frågan*, nemligen om förläggning af revisionsarbetet till arméfördelningarna. Fördelarne af denna åtgärd framhållas på sidan 10. De äro två: den ena, att arméfördelningschefens öfverblick öfver förvaltningens handhafvande vid under honom lydande truppförband skulle i väsentlig grad underlättas; men denna öfverblick står honom lika väl till buds utan revisionens förläggande till fördelningarna. Enligt gällande bestämmelser skola redogörelserna från truppförbanden ingå till vederbörande arméfördelning, och med en nitisk, kunnig och i sina räkenskaper fullt hemmastadd faltintendent kan arméfördelningschefen i första hand på mycket enklare sätt erhålla en öfverblick öfver räkenskaperna, än han kan få genom en revisionstjänsteman.

Den andra fördelen skulle vara, att revisionen komme att ske under ledning af personer med större sakkunskap om de inom arméfördelningen rådande förhållanden, än som kunde finnas inom det centrala embetsverket, hvarigenom revisionen skulle komma att vinna

*Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)*

Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)

i saklighet. Skall den vinna i *saklighet*, bör det äfven förefinnas sakkunskap hos revisorn, och det är just den egenskap, som kammarrätten betviflar komma att finnas der. Kammarrätten framhåller — i en 8 à 9 olika punkter — betänkligheter mot hela denna revision och framhåller speciellt, att sakkunskap skulle komma att fattas hos dessa revisorer. Den framhåller ytterligare, att de här revisorererna icke skulle komma i tillräckligt sjelfständig ställning. Det svaras härpå, att det är mycket lätt afhjelpat, derigenom att de erhålla fullmakt. Derigenom vore visserligen vunnet, att de icke kunde afsättas utan dom och ransakning, men för full sjelfständighet fordras äfven att kunna bilda sig ett *sjelfständigt omdöme* i tvifvelsamma fall, och detta, tror jag, är vida lättare i ett centralt embetsverk i Stockholm, der tillgång finnes till fullständigt arkiv, registratur, kongl. bref och prejudikat äfvensom tillgång till upplysning af formän och kamrater, mot hvad det kan vara i en provinsstad, der dessa förut-sättningar till större delen fattas, eller der revisorererna kanske i bästa fall hafva att inhemta råd och upplysningar af de personer, hvilkas åtgöranden de skola revidera, hvarigenom lätt kan handa, att *personliga* skäl och icke *sakliga* skäl komma att göra sig gallande.

Jag kan icke neka mig att uppläsa hvad arméförvaltningen säger om det här förslaget. »Svagheten i förslaget om den första revisionens förläggande till fördelningsintendenturerna torde väl kraftigast framträda i det uppenbart olämpliga förhållandet, att anmärkningar, som mot räkenskaper framställas af revisionen hos dessa intendenturer, icke kunna der vid anmärkningarnas bestridande fastställas, än mindre beslut fattas i besvärsmål. Hufvudargumentet deremot inefattas i den af förslaget såsom en fördel anförda omständigheten, att arméfördelningscheferna derigenom ej behöfva fördjupa sig i författningarnas minsta detaljer och befrias från en i disciplinart hänseende ofördelaktig kritik från underordnades sida och från besvär hos kammarrätten och vidare hos Kongl. Maj:t öfver domsluten». Man borde väl snarare säga, att de ej *kunna* hängifva sig åt ett dylikt fördjupande i författningsdetaljer, och de *måste* befrias från den i deras ställning ohemula kritiken öfver »domsluten».

Dessa revisorer skulle visserligen få till hjälp intendentsaspiranter. När man är aspirant är det naturligen något, som man aspirerar, och hvad desse aspirera är angifvet i sjelfva namnet: de aspirera naturligtvis att blifva intendentur; och under sådana förhållanden torde man kunna taga för afgjort, att de icke skola vara allt för stränga i kritiken öfver sina blifvande kamrater eller formän. Det är just mot dessa aspiranters uttagande ur armén, som t. f. chefen för generalstaben rigtar en bestämd gensaga. Han yttrar nemligen: »Deremot anser jag det vara min pligt att på *det bestämdaste afstyrka nädigt bifall* till förslaget om anställande vid intendenturcorpsen af ett antal officerare såsom examinerade intendentsaspiranter — dertill icke mindre än omkring 28 stycken — hvilka officerare, ehuru i fredstid ständigt tjänstgörande vid intendenturcorpsen och vid mobilisering påräknade för denna corps, dock skulle qvarstå *på stat* vid respektive truppforband. Redan mot grundtanken i detta förslag — att en del intendenturtjenstemän, för minskande af kostnaderna för intendentur-

corpsen, skulle aflönas på truppernas officersstater — måste jag inlägga min gensaga, då det synes mig ur *alla* synpunkter *riktigast* att på intendenturcorpsens *egen* stat upptaga alla kostnader för denna corps. Att vidare, på sätt som förslaget äsyftar — i verkligheten, om än icke på papperet — minska vår *redan förut alldeles för fötäliga* subalternkader synes mig *ytterst skadligt för arméns tjänstbarhet.*»

*Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)*

Jag slutar med den förklaringen, att jag under min trettiotvå-åriga riksdagsmannaverksamhet icke kan erinra mig någon regeringshandling, der den subjektiva uppfattningen hos föredraganden så fått göra sig gällande som i den föreliggande, och der embetsverkens bindande bevisföring och delvis söndersmulande kritik så skjutits åt sidan, som i detta fall. Ett fortgående på den vägen skall ovilkorligen förr eller senare föra till en, för såväl våra grundlagar som vårt folks hela åskådningssätt främmande, ministerstyrelse, och på den grunden och på i öfrigt anförda skäl yrkar jag afslag på utskottets betänkande i den föreslagna punkten.

Herr statsrådet friherre Rappe: Af de föregående talarne har framförts en ganska kraftig kritik mot det förslag, som för närvarande föreligger till herrarnes afgörande. Detta är ju icke att undra på, då ingen kan neka, att frågan har en ganska stor portée. Onekligen är den svår att sätta sig in i. Den är svårare nu i vår tid, än hvad den någonsin varit, detta beroende derpå, att nutidens krigföring betingar en öfvergång från fredsfot till krigsfot, så att säga, i ett ögonblick. I gamla tider hade man en s. k. krigsrustningsperiod, under hvilken man hade tillfälle att småningsom från förhållandena under fred öfvergå till förhållandena under krig. Nu hafva vi en ordnad mobilisering, hvilket innebär en på dagen bestämd kort tid för att från fredsfot öfvergå till krigsfot. Men deraf följer icke blott, att en nutida armé måste vara organiserad med afseende på personalen och dess sammansättning så, att den lätt kan utföra denna öfvergång, utan lika nödvändigt är, att de särskilda arméfördelningarnas förvaltningsförhållanden ställas på sådant sätt, att man icke från ett system under fred öfvergår till något annat under krig. Det är detta, som gör saken svår att bedöma, ty dertill fordras icke blott den inom det nuvarande centrala embetsverket befintliga författningskunskapen, utan äfven insigt om arméns sammansättning i fält, huru den der uppträder och huru förvaltningen i fält är ordnad. Det är på grund häraf, mina herrar, som verklig sakkunskap i hithörande frågor är så begränsad, och häri ligger den stora svårigheten vid frågans lösning.

Nu vill jag säga, att själfva anledningen, hvarför man under sysselsättningen med arbetet att afhjelpa de särskilda brister, som blifvit anmärkta mot förvaltningsförhållandena i fred, fann sig tvungen att söka lösa *hela problemet*, låg just uti den allt tydligare framträdande förvisningen, att vår nuvarande förvaltning *icke* passade för kriget, och att det var *möjligt* utan allt för stora rubbningar att komma till en förvaltningsorganisation, som passade äfven för fältförhållanden, en organisation, som just medgafve en hastig öfvergång från fred till krigsfot. Och detta skäl till förvaltningsreformen är så viktigt, att jag icke ansett mig kunna stå till svars med att icke söka komma till en lösning af hela problemet.

Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)

Så mycket kunna vi komma öfverens om, att de grundsatser, som måste vara bestämmande för förvaltningens ordnande, äro, att den behöfliga utrustningen, de behöfliga förnödenheterna förefinnas, när hären i allvarets stund skall rycka ut mot fienden, och detta icke blott på det sätt, att de äro befintliga på en punkt, utan så, att äfven hvarje truppförband eger hvad det behöfver för sin existens, och att sålunda icke operationerna någonstades hindras genom bristfälliga förvaltningsförhållanden; men äfven, att förvaltningen utmärkes af planmessighet och sparsamhet, i samband med tillgodoseendet af truppernas behof. Det är dessa grundsatser, hvarpå en sund förvaltning bör hvila, och drager man ut konsekvenserna af dessa grundsatser, lär man ock finna, att decentralisation i väsentligt mycket högre grad än hittills är nödvändig för armén. Ända till år 1892 bestod vår armé af en rad infanteriregementen, en del kavalleriregementen och några artilleriregementen; och öfver allt detta stod Kongl. Maj:t. Det är visserligen sant, att landet var indeladt i vissa generalbefäl, men dessa voro egentligen inspekterande myndigheter, som icke hade strategiskt sammansatta truppförband, öfver hvilka de kommenderade. Hvad förvaltningen vidkommer, funnos vid de särskilda regementena regementsförvaltningar, men öfver dem stod omedelbart den centrala förvaltningsmyndigheten eller arméförvaltningen. Tydligt är emellertid, att detta icke var en organisation, som på något sätt var afpassad efter krigsorganisationens kraf, utan så länge man stod kvar på den ståndpunkten, nödgades man, om det hade gått att gå mot fienden, först nedlägga mycken tid och mycket arbete på förvaltningens ordnande — då med gifven risk att komma för sent. Nu införde man år 1892 ordnade större truppförband, men i och med detsamma dessa kommo till stånd, framträdde också nödvändigheten af att taga det steg, som måste tagas, nemligen att till dessa arméfördelningar öfverflytta den förvaltningsbefogenhet, utan hvilken de icke i fält kunde existera såsom sådana. De grundsatser följaktligen, som måste göra sig gällande för armén i förvaltningshänseende, stöda sig på tidens fordran, att förvaltningsbefogenhet skall förefinnas dels vid de lägre truppförbanden, dels också vid arméfördelningarna. Förefinnes densamma icke hos dem redan under fred, blir det för sent att öfverflytta den till dem vid krigets utbrott. Jag tror också, att beträffande förvaltningen vid såväl de lägre som de högre truppförbanden alla äro på det klara med, att hos hvar och ett af dem nödvändigt måste finnas förvaltningsbefogenhet, och i detta stycke hafva de myndigheter, som yttrat sig i frågan, ju icke varit af motsatt åsigt, utan alla hafva förstått, att detta är nödvändigt.

Svårigheterna för lösande af förevarande fråga framträda icke heller så skarpt, så länge det gäller förvaltningen vid truppförbanden, utan det är, när man kommer till den *centrala förvaltningen*, som de visa sig. I krigstid är det ju inom högsta befälhafvarens högkvarter, som förvaltningens särskilda tjänstegrenar sammanlöpa. I analogi dermed skulle ju det naturligaste vara, att ett krigsministerium förefunnes under fred, och att de olika tjänstegrenarne eller förvaltningsafdelningarna vore infogade i detta ministerium. Men, såsom också påpekats, ingen människa i vårt land tänker på införande

af ministerstyrelse. Det sättet att ordna denna fråga är omöjligt. Den måste ordnas på annat sätt.

Ett arbete, som blifvit omnämndt under diskussionen, är »hufvud- dragen af den centrala förvaltningens vid svenska armén historiska utveckling». Det är ett intressant arbete; det påvisar, att man allt sedan århundradets början haft kännning af de svåra och otillfredsställande förhållanden, som ligga uti att man icke har ministerstyrelse i fråga om ordnandet af arméns förvaltning. Från början hade man klart för sig, att med den organisation, som dittills egt rum, man icke kunde tänka sig en *hastig* öfvergång till fältförhållanden. För fredsforhållanden var den centrala förvaltningen bra nog, men för krigsförhållanden kändes behof af en förändring. Också se herrarne, att de komitéer, som den ena efter den andra yttrat sig i denna fråga, för hvarje gång tagit ett steg mot det mål, som man just nu vore på väg att uppnå, om herrarne bifölle det af Kongl. Maj:ts framlagda förslaget. Man ser, att dessa komitéer hafva funnit, det hvarken arméförvaltningen eller gamla krigskollegium inneburit den centrala förvaltningsfrågans rätta lösning. Redan tidigt — efter general Tibells död år 1832 tillsattes ej någon ordinarie president i krigskollegium — fann man, att sammanförandet af hithörande ärenden till *ett* förvaltande embetsverk utanför landtförsvardepartementet nödvändigt var till hindern. Detta framhölls med all önskvärd tydlighet, såsom herrarne kunna finna af nyssnämnda arbete. Jag vill nu blott påminna om hvad 1861 års komité yttrade i detta hänseende. Denna komité var sammansatt af personer, som dock i denna kammare böra erkännas för framstående, dugande och kunnige män, sådana som Bildt, Sandels, af Ugglas, af Klint och Rosensvärd. Det säges af denna komité: »Att framgent bibehålla den enhet, som genom detta presidentskap mera till namnet än i verkligheten egde rum, dertill kunde, enligt komiténs mening, skäl finnas endast i det fall, att ärendenas behandling derpå kunde vinna något. Så vore emellertid icke händelsen, ärendena måste tvärt om vinna på att med full ansvarighet afgöras af en chef, som antagligen med mesta sakkunskap lifligast kände önskan, att de afgjordes väl. En enhet mellan i själfva verket skilda enheter, med olikartade ärenden, kunde icke vara behöflig, äfven om den vore möjlig, hvilket den knappast vore, och om någon gång likartade åtgärder förekomme, eller enhet i författningstolkning vore nödig, kunde denna genom tillfälligt samråd mellan de olika verken vinnas, utan att söka en ständig och mest blott i formen varande enhet, som just därför endast verkade uppehållande och hindrande.» Jag har särskildt varit angelägen att läsa upp detta för att visa, att de farhågor, som uttalats med anledning af Kongl. Maj:ts förslag om dessa skilda styrelser, redan äro bemötte af dessa sakkunniga mäns yttrande. Således, när det icke låter tänka sig att få en ministerstyrelse, bör man på annat sätt söka att få den centrala förvaltningen så ordnad, att man underlättar öfvergången från fred till krig, och så att de särskilda tjenstegrenarna genom förvaltningens afdelningschefer kunna direkt träda i förbindelse med landtförsvardepartementet.

*Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)*

Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)

En annan fordran är, att afdelningarna, hvori den centrala förvaltningen sönderfaller, icke göras flera, än som ligger i förhållandenas natur, således att det finnes en *artilleriafdelning* — det är ju något, hvarpå man endast behöfver nämna namnet för att förstå dess uppgift — likaså en *ingenjöravdelning* — hvad den innebär, är ju också klart. Sedan kommer man till *intendenturen* och *civila departementet*, mot hvilkas möjliga sammanslagning här hafva framförts så lifliga protester. De ärenden, som höra till dessa tvenne departement, äro så sammanhängande, att, såsom jag strax skall påvisa, deras åtskiljande strider mot deras natur. I den vägen påpekas också af alla sakkunniga, som yttrat sig i frågan sedan 1817 — sakkunniga enligt den fordran på sakkunskap jag påvisat i början af mitt anförande — att departementens antal icke borde vara flera än tre. Så yttrade sig 1817 års komité — i hvilken vi finna namn sådana som von Hartmansdorff m. fl. — att afdelningarna icke borde vara flera än tre, nemligen artilleri-, fortifikations- samt utrednings- och underhållsdepartementen. Så kom 1861 års komité, som med de anmärkningar jag nys nämnde talar om generalfälttygmästareembetet, generalingenjörsembetet och generalintendentsembetet, i hvilket civila och intendentsdepartementen sammanslogos. Så hafva vi i vår tid 1878 års lönereglerskommitté, deri också föreslogs civila departementets indragning och arméförvaltningens ordnande på tre departement. Man har sålunda minskat arméförvaltningens afdelningar till det naturliga antalet, som är tre, och ställt dem fria och oberoende af hvarandra, och jag tror, att man hunnit så långt, som man under nuvarande förhållanden kan hinna.

Visserligen har det ifrågasatts, att man skulle gå ännu ett steg längre: att ställa dessa afdelningar såsom byråer under landtförsvarsdepartementet. Jag lemnar derhän, om detta skulle vara fullt grundlagsenligt; åtminstone står det på gränsen. Det tilltalade mig till en början mycket att lösa problemet på detta sätt. Vid närmare öfvervägande fann jag emellertid, att det icke kunde vara lämpligt att sammanföra dessa arméförvaltningens afdelningar till landtförsvarsdepartementet, hvarigenom man fått en organisation, der afdelningscheferna personligen hade förfoganderätt och kunde sjelfständigt bestämma öfver ärendena, under det att chefen för landtförsvarsdepartementet icke kunde bestämma någonting, utan endast genom Kongl. Maj:t. Detta hade blifvit en organisation, som svårligen förtjänade denna benämning. Derför fick man frånträda den tanken, och man stannade vid den, som kan karakteriseras såsom den naturliga utvecklingen af det arbete, som pågått rörande denna fråga sedan år 1809.

Här sägs, att denna sammanslagning af civila och intendentsdepartementen icke är möjlig, emedan generalintendenten skulle få alldeles för mycket att göra. Skulle generalintendenten bibehålla samma göromål som nu och dessutom påläggas generalkrigskommissariens embetsåligganden; så skulle han för visso få för mycket. Men jag ber att få betona, att detta alls icke är meningen, utan att en hel del af de ärenden, som nu tillkomma honom, skulle han blifva befriad från. Ja, jag går ett steg längre — och då jag tror

mig hafva studerat detta ämne så allvarligt och djupt som någon annan af de ärade talare, som yttrat sig, må väl mitt påstående väga lika mycket som deras — i det jag vågar påstå, att enligt den föreslagna organisationen de göromål, som öfverflyttas på generalintendenten från generalkrigskommissarién, equivaleras af de göromål, som flyttas bort från honom. Det är just detta sistnämnda, som afses med den decentralisation, om hvilken nu talas, — om den verkligen genomföres på ett sådant sätt, att fördelningscheferna få den förvaltningsbefogenhet, de måste hafva. Att nu påvisa, huru detta skulle tillgå, vore att föra mig för långt in i ämnet och taga allt för lång tid i anspråk; man skulle kanske ändå icke fullt uppfatta saken. Jag vill dock påpeka, att i förslaget finnas tillräckliga antydningar för den, som vill studera frågan och se hvad meningen är. Göres nu hvad som föreslaget är, och om sjelfva arbetets gång inom intendenturstyrelsen ordnas på ett klokt sätt, så kommer generalintendenten icke allenast att få tid med dessa nya göromål, utan han får äfven tid öfrigt att, utom de löpande ärendena, hafva öfvervakande hand öfver intendenturcorpsens verksamhet. Men det är ju icke tillräckligt, att man bevisar, att generalintendenten *kan* utföra de nya åligganden, som läggas på honom, man måste också visa, *hvarför* det är nödvändigt att det civila departementet och intendentsdepartementet sammanslås. Jag vill då fästa uppmärksamheten på, huru vida icke till intendenturen böra räknas ärenden, som angå aflönningar, pensioner, reseersättningar och revisioner af räkenskapsväsendet, likaväl som de ärenden, som röra underhåll, beklädnad och möteskostnader. Ty just dessa slag af ärenden behandlas i de lägre instanserna af regementsintendenterna och fördelningsintendenturerna och af intendenturen i alla andra länders arméer. Det skulle blifva en besynnerlig organisation, att ärendena i de lägre instanserna skulle behandlas af intendenterna, men då man kom till en högre instans, skulle samma ärenden sönderdelas. Det blefve en betänkelig dualism. Intendenterna skulle då hafva att göra med två olika chefer, som vardera gäfvade sina order och föreskrifter, hvilka icke alltid passade i hop, och de skulle vara redovisningsskyldige för dessa två chefer. Jag hemställer, om det på detta vis är möjligt att åstadkomma en riktig och noggrann kontroll, och om det icke äfven för den, som är mindre sakkunnig, förefaller klokare, att man sammanför sådana ärenden, som höra tillhoppa, och då de behandlas tillsammans i de lägre instanserna, låter dem äfven behandlas gemensamt i sjelfva toppen, d. v. s. i den högsta instansen. Detta är det viktigaste skälet, hvarför jag anser, att de böra sammanslås och föras tillhoppa, och jag vill tillägga, att det är en af de viktigaste bestämmelser i hela förslaget.

I alla andra länder ligga, så vidt jag vet, dessa ärenden under en chef, och då vet jag för min del icke, hvarför icke de skulle kunna göra det äfven hos oss. — Man säger, att han får för mycket att göra. Ja, chefen för landtförsvarsdepartementet har också mycket att göra, men därför kan det icke falla någon in att skicka till andra departement ärenden, som höra dit.

*Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)*

Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)

Jag tror mig nu hafva visat, att de skäl, som lagts till grund för Kongl. Maj:ts förslag, äro väl betänkta, och hvad som har varit ledtråden och inverkat bestämmande på det hela har varit tanken, att förhållandena under fred skulle så mycket som möjligt närma sig förhållandena under krig och särskildt på detta område bringa vår armé i ett krigsdugligt skick, så att den kan användas när som helst.

Man har äfven gjort en del detaljmärkningar och främst bland dessa har man talat om *revisionen*, att det skulle vara så olämpligt att flytta densamma från arméförvaltningen till fördelningarne. De skäl, som anförts emot detta, har jag i mitt yttrande till statsrådsprotokollet sammanfört i några grupper. Jag tror, att alla de anmärkningar, som äro gjorda, blifvit temligen fullständigt sammanförda i dessa 4 grupper. Man säger till en början, att författningskunskap icke skulle i tillräcklig grad finnas hos de på fördelningarne befintliga revisorerna, i jemförelse med den författningskunskap, som finnes hos revisorerna här uppe. Det beror nu på hvad revisionen skall hafva för ändamål. Är det meningen med revisionen, att den uteslutande skall vara af *formel* beskaffenhet och blott se till, att de åtgärder, som äro vidtagna, öfverensstämma med gällande författningar — då medgifver jag, att det är klokt att flere revisorer äro samlade här uppe, ty det är då lättare för dem att rådgöra med hvarandra och sålunda komma till enighet och ett godt resultat. Men, mina herrar, lika vigtig som den formella revisionen måste väl äfven den *sakliga* revisionen vara. Det har ju blifvit mer och mer tydligt, att det icke är nog att kunna säga, att en utgift icke strider emot författningarne; man måste kunna visa, att en utgift är öfver hufvud taget nödvändig eller, om den kunnat göras på ett annat sätt, att det icke då skulle hafva blifvit billigare. Om man förlägger revisionen närmare de händelser, som passerat, så är det väl antagligt, att man der bättre skall kunna känna förhållandena än uppe i centrum. Då fråga är om ett land, så stort som Sverige, så blir det en revision, som kommer att sträcka sig från Luleå till Ystad. Kan det vara riktigt att i en central myndighet granska författningsåtgärder från truppförband, så vidt från hvarandra förlagda?

En annan anmärkning har gällt bristen på likformighet i revisionsarbetena, därför att det är så många revisioner. Jag ber då först och främst få påpeka, att det finnes ingenting, som hindrar att från centralstyrelsen vidtagas sådana åtgärder, att den nödvändiga likformigheten erhålles. Dessutom får man icke glömma, att arméförvaltningen icke är den enda centrala revisionen. Kammarrätten finnes ju bakom, och på det viset kan det ju rättas, i fall någon brist på likformighet skulle iakttagas.

Vidare framhåller man, att bokföringsarbetet skulle försenas genom hvad som här föreslagits. Jag vill då fästa uppmärksamheten på att i förslaget framhållits, att månatliga redovisningar skulle komma till stånd, och då måste ju räkenskaperna vara färdiga tillräckligt hastigt. Det är väl icke troligt, att detta skulle gå lättare här uppe än inom de olika fördelningarne.

Slutligen har man påpekat bristen på sjelfständighet, som skulle utmärka fördelningsrevisionerna. Här vågar jag dock säga, att det är ganska märkvärdigt hvad man, då man skall vara kritisk, velat litet sätta sig in i förhållandena, sådana de verkligen komma att blifva. Jag måste framhålla, att det blir tvärt om. Fördelningsrevisorerna blifva sjelfständigare i förhållande till arméfördelningscheferna, än revisorerna i Stockholm till sin chef. Detta är icke svårt att visa. Först och främst hafva fördelningsrevisorerna fullmakt att tienstgöra vid en bestämd fördelning och kunna icke utan dom och ransakning förflyttas. Vidare, arméfördelningschefen eger icke yttra sig om revisorernas tillsättande, förflyttning eller befordran, då deremot revisorerna i arméförvaltningen för närvarande äro ganska beroende af sin chef. Slutligen, revisorerna vid arméfördelningarne skola icke granska fördelningschefernas räkenskaper, ty dessa revideras i intendenturstyrelsen; men för närvarande granska revisorerna i arméförvaltningens civila departement sin chefs räkenskaper. Af allt detta framgår, att revisorerna skulle blifva mindre beroende af arméfördelningschefen än revisorerna i arméförvaltningen nu äro af chefen för civila departementet; de blifva i sjelfva verket alldeles oberoende.

*Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)*

Man har vidare talat om att intendentsaspiranterna skulle blifva de, som komma att revidera. Det är ett tal, som mera låter, än hvad det verkligen är värdt. Om en revisor har en dylik aspirant till biträde, det är en sak för sig, men med ansvarigheten är det en annan sak — och ansvaret ligger uteslutande på fördelningsrevisorerna. Men, mina herrar, vår nuvarande armé består af 30 infanteriregementen och corpser, 8 kavalleriregementen, 6 artilleriregementen, 3 artillericorpser, 2 ingenjörbataljoner och 4 trängbataljoner, eller tillsammans 53 särskilda truppförband och dessutom 3 militärläroverk och hvarjehanda andra skolor, verk och inrättningar, som alla äro förlagda från Luleå ända ner till Ystad. Förvaltningen af dessa skall för närvarande revideras af 2 centralrevisioner, förlagda i Stockholm. Kan detta sägas vara riktigt och öfverensstämmande med en riktig hänsyn till värden om statens kassa?

Det är ju omöjligt, att en centralrevision, som är långt aflägsen från händelsernas gång, skall kunna vara i tillfälle att, på sätt som fordras, tillse att hvarje utgift, som sker, är behöflig. Det torde vidare vara påtagligt, att då den centrala revisionen i alla händelser kommer att bibehållas, likaväl som kammarrättens revision, det skall blifva ganska fördelaktigt att hafva sådana revisioner i landsorten. Den centrala revisionen kommer på det sättet att kunna åtnjuta den obestridliga förmånen att kunna jämföra utgifterna vid de olika arméfördelningarne, och det blir mången gång lättare för kammarrättens revision att upptäcka möjligen förbisedda skiljaktigheter. På sådant sätt bringar man öfverensstämmelse i vederbörande författningars tillämpning.

Här har afven gjorts anmärkning emot revisionspersonalen. Jag vill då säga, att den personal, som erhåller utbildning för detta ändamål — en kurs i intendenturväsendet och arméns organisation — i sakkunskap och duglighet bör kunna mäta sig med de personer,

Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)

som förefinnas inom andra revisioner, och jag vill tillägga, för att visa att vi i föreliggande fall icke skulle skilja oss från andra länder, att i Tyskland, der — det måste väl medgifvas — man är ganska klok i sina anordningar, då det gäller ekonomiska frågor, har sedan år 1861 revisionen förflyttats till fördelningarne. Detta är äfven förhållandet med de mindre staterna, som efter kriget 1870 slöto sig till Preussen, således äfven med Sachsen och Würtemberg, oaktadt den förra staten har tre och den senare endast två fördelningar. Det oaktadt har man funnit, att detta är det rätta sättet för att få en tillförlitlig kontroll och en nöjaktig revision.

Man har också anmärkt, att man skulle använda *officerare till intendentsaspiranter*, och man har uppläst ett yttrande af t. f. chefen för generalstaben, som uttalar sig mot att dessa skulle kunna användas för detta ändamål, och vidare har det påpekats, att man icke af blott ekonomiska skäl skall minska vår officerscorps, som väl behöfves i ledet. Men, mina herrar, det är icke en blott ekonomisk fråga. Säkert är visserligen, att, om man till de 20,000 kronor, som Kongl. Maj:t begärt, vill lägga ytterligare 25,000 kronor, så skulle man nog kunna skaffa ett tillräckligt antal intendentsaspiranter, i synnerhet som den möjlighet förefinnes att kunna begagna sig af officerare mellan vapenöfningarne. Men det lider intet tvifvel, att en ung officer, som skall bestämma sig för intendenturbanan, sedan han tjänat blott ett fåtal år, icke har den erfarenhet, att han kan vara lika lämplig som äldre officerare, som gjort sin kurs utan att bestämma sig för att blifva intendent, men sedermera kommit på den tanken, att detta är det lämpligaste. Det är härvid samma förhållande som med aspiranterna till generalstaben. Icke komma alla de, som äro aspiranter, in vid generalstaben. Så länge de äro aspiranter, stå de kvar vid sina regementen och komma in en efter annan, allt efter som de visat sig lämpliga. Det lär väl vara obestriddigt, att intendenturcorpsen skulle blifva bättre rekryterad genom att få äldre officerare, som gått igenom kursen och sedan bestämt sig för denna sak, än att tvinga en yngling under sina första officersår att öfvergå till intendenturen. Dessutom vinnes genom detta, att vid regementena komma att finnas personer, som fått intendentur-utbildning, hvilket alltid måste innebära en fördel för truppförbanden vid många tillfällen. Så länge vi hafva vår nuvarande arméorganisation, så måtte det väl vara förmånligt, att officerarne, som mellan vapenöfningarne hafva svårt att skaffa sig sysselsättning, erhålla utsigter att vinna en lämplig sådan, genom hvilken de gjorde gagn både för sig sjelfva och för armén. Talet, att man på detta sätt beröfvar armén officerare, tror jag försvinner, om man tänker sig något närmare in i saken.

Under vapenöfningarne behöfvas så många officerare som man kan få. Det anmärkes i det kongl. förslaget, att det är väl ingenting som hindrar, att dessa officerare skulle, om det vore nödvändigt, få göra sina regementsmöten hvart annat år. Huru stort är då detta antal? Jo, det är 23, och om man då tänker sig att 12 toges bort, så kan det väl icke sägas, att man derigenom ruinerar den svenska armén på dess officerare. Saken är väl icke så öfvervägande vigtig,

då tal är om de fredliga öfningarne. Det är egentligen under krigs- *Omorganisa-*
tid, som behovet påkallar, att hvarje man är på sin plats. *tion af*

Går man till de tabeller, som framhålla huru många sådana officerare skulle behövas för att få intendenturpersonalen fulltalig, så ser man att det är *femton* (15). I den proposition, som här föreligger och som det är fråga om att i dag genomgå, är förslaget att man äfven skulle upphjelpa reservbefälet. Det är klart, att i den mån, som man får reservintendenter, dessa komma att användas i stället för att taga bort officerare ifrån regementena. Det vore väl icke för mycket begärtdt, att reservinstitutionen skulle kunna leverera 15 personer, och sker så, tager man *icke bort några officerare alls*, och någon skada uppkommer således icke. Deremot gör man den icke garnisonerade officerscorpsen stort gagn genom att låta der emellan mötena få en lämplig och god sysselsättning, hvarigenom den kan draga sig fram, hvilket är till största nytta för armén. Jag finner således icke tillräckliga skäl anförda, hvarför man i denna detalj skulle hafva något att klandra eller något, som förringade värdet hos Kongl Maj:ts förslag.

arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)

Man har också talat om att man minskar *antalet tjänstemän* mera, än arméförvaltningen ifrågasatt. Det är väl icke något hårdt ord, om man säger, att ett verk, som man hotar att draga in, gör allt för att kunna hålla sig fast och framställer såsom synnerligen svåra alla förslag till förändringar.

Man ser, om man går igenom historien, att så fort en komité framlagt ett förslag till indragning af ett verk och man sedan vändt sig till verket sjelft, har det enhälligt satt sig emot förslaget och ropat »finis Sveciæ», men det oaktadt har den ena ändringen efter den andra sedermera blifvit vidtagen. Nu ligger det i sakens natur, att ett sådant tal här skall ega rum. Men, mina herrar, om man får tillfälle att läsa hvad Kongl. Maj:t yttrat med anledning af arméförvaltningens erinran om denna indragning, så tror jag, att skäl äro anförda, som ådagalägga, att sådan indragning kan ske. Här har särskildt påpekats, att sekreterarne skulle hafva så förtvifladt mycket att göra, så att en till och med rent af dött af öfveransträngning. Det är sant, att en sekreterare dött, men det bör anmärkas, att han, vid sidan af sin sekreterarebefattning, innehade kamrerare-tjensten vid hofstallet. Detta visar, att han utom sitt egentliga arbete äfven kunde förvalta en annan tjänst. Dessutom finnes det en annan sekreterare, som är sjuklig, men denne kan dock fullgöra sin tjänst. Så mycket är det alltså icke att göra, som man velat påstå. Det skulle dock föra mig alltför långt, om jag skulle gå i detalj med allt detta. Det torde vara tillräckligt påpeka, att om personalen i det nya verket visade sig otillräcklig, så varder det ju icke omöjligt att hjälpa upp den saken. Det är många gånger, då omorganisationer skett, som denna anmärkning gjorts, men icke kan väl en sådan anmärkning vara tillräcklig att slopa hela förslaget. Det vore väl värre, om Kongl. Maj:t satt i fråga flere tjänstemän, än behovet kräfde. Att minska blifve kanske icke så lätt, men att öka är icke omöjligt, om erfarenheten visar att det nödvändigt behöfs. Uti det förhållandet, att an-

Omorganisa- tion af arméns cen- trala styrelse. (Forts.)

talet tjenstemän möjligen är tilltaget väl knappt, ligger alltså icke ett skäl att afslå förslaget.

Jag har nu slutat med hvad jag för tillfället anser mig böra yttra. Jag vill till sist säga, att då Första Kammaren på ett högsinnadt sätt år 1892 hjälpte till att få den nya arméorganisationen till stånd, med hvilken vi kunna hafva grundade förhoppningar att värja vårt land i allvarets stund, så skall kammaren genom att antaga det förslag, som här föreligger, hafva lagt en väsentlig tilläggssten till denna byggnad, hvarigenom också i förvaltningshänseende armén kan bygga på den enda och rätta grunden, som är gällande, att armén i fred skall i ett ögonblick kunna öfvergå till armén i fält och på det verksamaste sätt, när fienden nalkas, värna vårt fosterland.

Herr Brehmer: Då jag i denna fråga har ett djupt intresse, vill jag yttra några ord, ehuru hvad jag kommer att säga är i mångt och mycket ett återupprepande af hvad herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet nyss yttrade.

Till en början ber jag få förklara, att jag icke hyser de betänkligheter, som här framställts emot det nu föreliggande förslaget, och jag vågar till och med påstå, att desamma äro i hög grad öfverdrifna. Då man vill reformera ett så gammalt och häfdvunnet embetsverk som arméförvaltningen, är det gifvet, att man skall stöta på motstånd i första rummet hos embetsverket sjelft och äfven hos de embetsverk, som, under bestående förhållanden, dermed hafva beröring och hvilka naturligtvis bedöma frågan mera ur embetsmannasynpunkt, men derigenom också lätt förledas anse embetsverket vara ett *ändamål* i och för sig sjelft och ärendenas gång deraf beroende, då likväl *ärendena* äro hufvudsaken och embetsverket *medlet*. Embetsverket eller förvaltningen måste vara till och ordnas för armén, ty armén är icke till för embetsverkets skull. Min ståndpunkt i denna fråga är gifven, och då jag bedömer densamma lugnt och lidelsefritt ur arméns synpunkt, måste jag ovilkorligen inse, att en genomgripande reform är nödvändig, på det att armén skall kunna motsvara de kraf, som landet har rättighet att ställa på densamma.

Det borde väl också vara en oomtvistlig sak, att vår militära förvaltning bör foga sig efter och inpassas uti vår nya härordning, att således, äfven i förvaltningsväg, den fredliga organisationen må blifva sådan, att den med sjelfva krigsorganisationen har någonting likartadt, på det att *det viktiga skede* i vår försvarskraft, som kommer att inträffa, då hären skall försättas från freds- till krigsfot, måtte kunna förlöpa utan alltför stora och genomgripande rubbningar. Ingenting nytt och oförberedt får då inträffa, ty deraf uppstår villervalla och tidsutdrägt. Krigsförvaltningen måste lätt och ledigt kunna utveckla sig ur fredsförvaltningen.

Att ordna vår fredsförvaltning så, att detta viktiga ändamål kan vinnas, det afses med det kongl. förslaget, och 1892 års härordning gaf också härtill förutsättning bland annat genom fördelningsintendenturens inrättande.

Man har emellertid i dag med stor skärpa framhållit, att icke

några omständigheter förelegat, som kunnat innebära skäl för Kongl. Maj:t att nu framlägga ett organisationsförslag, och det har dervid åberopats, att de senaste årens statsrevisioner endast förordat reformer i räkenskapsväsendet, äfvensom att detta samt redovisnings- och revisionsväsendet skulle förläggas till civila departementet i den nuvarande arméförvaltningen. Alltså endast en partiel förändring.

Kongl. Maj:t, som haft ett högre syftemål med en blifvande reform af den militära förvaltningen och helt säkert haft detta i sigte sedan år 1892, då den nya härordningen infördes, skulle således hafva känt sig bunden af dessa framställningar, som blifvit gjorda af de statsrevisioner, som åsyftats. Men då frågar jag: huru kan man begära detta?

Då man synes vilja fästa så stor vikt vid statsrevisionernas vittnesbörd, borde man också hafva bemärkt hvad 1896 års statsrevision i ämnet uttalade, hvilken gick längre än hvad mången antagligen önskat, och hvarom något återfinnes på sidan 3 i betänkandet. Man kom nemligen genom den inblick man fick i vår nuvarande militära förvaltning till den bestämda slutsats, att den oreda, den ringa öfver-skädlighet och de invecklade former, som voro rådande i räkenskapsväsendet äfvensom i redovisnings- och revisionsväsendet, ovilkorligen måste hafva sin grund uti och utgöra en produkt af hela institutionens egen innebörd och organisation. Enda botemedlet syntes därför revisionen vara en grundlig omstöpning af hela vårt militära förvaltningsväsende i syfte af decentralisering, hvarigenom man på samma gång realiserade konsekvenserna af 1892 års härordning.

Genom hvad jag nu anfört tror jag mig tillräckligt tydligt hafva framhållit, att 1892 års härordning och derur flytande förutsättning i afseende på förvaltningen är det verkliga, det tungt vägande skälet och — jag öfverdrifver icke då jag säger — det sant fosterländska skälet för Kongl. Maj:t att nu framlägga sin proposition.

Jag går nu att helt lätt beröra de invändningar, som blifvit gjorda emot två af förslaget kärnpunkter.

Genom intendents- och civildepartementens sammanslagning säger man, att generalintendenten skulle blifva så öfverhopad med göromål, att detta steg skulle leda till orimliga resultat, och att ingen svensk man skulle kunna finnas nog mächtig att taga denna börda på sina skuldror. Ja, detta blefve nog i viss mån fallet, om det vore ifrågasatt, att arméförvaltningen skulle fortbestå vid sin *nuvarande* organisation och embetsutöfning.

Fördelningsintendenturernas tillkomst år 1892 samt de reformer och förändringar, som nu föreslagits i förvaltnings- och organisatoriskt hänseende, äro enligt mitt förmenande egnade att i väsentlig grad upphäfva betydelsen af de skäl, som kunna förebringas emot denna sammanslagning. Genom den ökade decentralisationen af förvaltningsgöromålen, genom revisionernas förläggande till fördelningsintendenturerna, genom sjukvårdsbyråns utbrytande ur intendentsdepartementet komma göromålen att väsentligen minskas, och derigenom att generalintendenten till närmaste man får en person med de kvalifikationer, som måste förutsättas hos den blifvande chefen för intendenturcorpens hufvudstation, blir han befriad från mycket af

*Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)*

Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)

det arbete, som nu måste af honom sjelf utföras. Vidare vinnes den stora fördelen, att de tvenne departement i den nuvarande arméförvaltningen, med hvilka såväl regementsförvaltningarna som fördelningsintendenturerna i fråga om antalet tjänstemeddelanden hafva den största förbindelsen, och hvilka, hvad trupperna vidkommer, kunna sägas utgöra den egentliga arméförvaltningen, blifva *en enhet under en gemensam chef*. Hvad detta kommer att medföra i afseende på enkelhet och reda är redan angifvet af herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet, och bör af hvar och en kunna inses.

Det andra hufvudskälet för motståndet mot förslaget rörer den första revisionens förläggande till fördelningsintendenturerna.

Vid gamla krigskollegii ombildning år 1865 till den nuvarande arméförvaltningen, och på förslag af den kommission, som tillsattes för utarbetande af instruktion för det nya embetsverket, äfvensom sedermera på framställning af 1878 års lönerogleringskomité, blef det ifrågasatt, att arméns räkenskaper och redovisningar skulle direkt ingå till kammarrätten för att der granskas, men såsom skäl emot ett sådant steg anfördes: att detaljgranskningen i första hand borde tillkomma det verk, som hade att verkställa utbetalningarna och vaka öfver medlens behöriga användning, att på detta sätt den bästa tillsynen egde rum öfver att icke blott författningarnas *bokstaf*, utan äfven deras *anda* efterlefdes, och att på intet annat ställe kunde granskningen företagas med större sakkännedom, eller förefintliga origtigheter förr varda upptäckta. Nu har emellertid genom 1892 års härordning *en ny förvaltningsmyndighet* blifvit inskjuten emellan det centrala verket arméförvaltningen och regementsförvaltningarna, nemligen fördelningsintendenturerna. — Nyss återopade, principiellt fullt rigtiga skäl tala därför för att man nu bör till fördelningsintendenturerna förlägga den första revisionen. Genom decentralisation äfven af revisionen vinnes nemligen, att fördelningschefens öfverblick öfver handhafvandet af förvaltningen inom de honom underlydande truppförbanden i väsentlig grad underlättas, äfvensom att revisionen kommer att ske under ledning af personer med större sakkännedom om förhållandena inom arméfördelningen, än som kan finnas inom det centrala verket.

Således om revisionen förlägges till fördelningsintendenturerna, som stå truppförbanden närmare än den centrala förvaltningen, har man utsigt att få revisionen mera saklig, och en saklig revision, som för närvarande han sägas vara obefintlig, blir hädanefter så mycket mer af nöden, då man nu afser att införa den högst nyttiga och af alla sakkunniga obestridda sjelfhushållningsprincipen hos de särskilda truppförbandens förvaltningar. Då man tillika vill utrusta fördelningscheferna med en ökad förvaltningsmyndighet, så fordras häraf följdriktigt att tilldela dem befogenhet att verkställa den första revisionen.

För öfrigt kan jag icke förstå dem, som påstå att en revisor skall vara mindre kompetent och sjelfständig därför, att han tillhör en fördelningsintendentur, än om han sitter vid den centrala myndigheten. Jag tror mig hafva visat raka motsatsen. Hvarken i komitébetänkandet eller Kongl. Maj:ts förslag har jag läst, att in-

tendentsaspiranterna skulle vara afsedda att blifva *ordinarie revisorer* vid fördelningsintendenturerna. De komma *att biträda* vid göromålen i allmänhet såväl der som vid centralmyndigheten, ingenting annat.

Att slutligen ingå i granskning af öfriga mot förslaget framställda detaljanmärkingar torde hvarken vara af nöden eller tillkomma mig. Jag vill endast tillägga, att det motstånd, det föreliggande förslaget rönt i kammaren, visserligen varit framburet af en innerlig öfvertygelse, men synes mig i hög grad härflyta från bekymmer för embetsverkets bestånd och utvisar därför mera tillit till hvad från embetsverkens sida anförts än de skäl, Kongl. Maj:t andragit. Jag vågar alltså påstå, att de talare, som här uppträdt mot förslaget, allt för mycket förbisett, hvad tidpunkten kräver för arméns bästa. Förutom det, att jag hyser tillit till vår krigsstyrelse, tror jag mig hafva någon erfarenhet att sjelf kunna bedöma, att det kongl. förslaget visserligen icke skall leda till de orimliga följder, som från motsidan påståtts, hvadan jag således är öfvertygad om att Kongl. Maj:t säkerligen icke utan efter moget bepröfvande framlagt förslaget.

Om nu mot förmodan och gent emot statsutskottets enhälliga tillstyrkan Kongl. Maj:ts förslag afslås, skulle detta bidraga att för en oviss framtid fastslå och befästa det nuvarande oeffterättlighets-tillståndet i förvaltningsväg, med den villervalla och oreda, som deraf måste uppkomma, då hären skall försättas på krigsfot, något, som kan leda till obotlig skada för armén och landet.

Jag tillät mig för två år sedan, då fjerde hufvudtiteln förekom i Första Kammaren, att framhålla faran af de nu bestående förhållandena och uttala önskvärdenheten af en reform i den rigtning, hvori det kongl. förslaget går, och jag påvisade, att reformen borde ske grundligt, samt tillade, må hända något drastiskt, »yxan måste sättas till roten». Nu har Kongl. Maj:t med föreliggande förslag ställt instrumentet till Riksdagens förfogande; men åt hvilket håll ämnar Första Kammaren rigta detsamma, åt armén genom att afslå, åt embetsverket genom att bifalla förslaget? Jag tillåter mig uttala ett »leflve» för armén och yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Falk: Blott några få ord till bemötande af föregående talare. Jag har i likhet med kammarens öfriga ledamöter med största uppmärksamhet följt herr krigsministerns anförande, och han har, för att citera herr vice talmannen, anført mycket både nytt och godt, men jag öfverlemnar till herrarnes bedömande, huru vida hvad herr krigsministern anført verkligen eger mycken tillämpning på den speciella fråga, som här föreligger. Jag kan så mycket mindre anse mina skäl hafva blifvit af honom vederlagda, som de flesta af mina anmärkingar icke ens af honom upptagits till bemötande.

Hufvudfrågan är, huru vida förvaltningens decentralisation är oförenlig med arméförvaltningens nuvarande organisation. Jag bestrider detta på det bestämdaste och påstår, att all önskvärd decentralisation mycket väl kan vinnas utan en så genomgripande organisation, som här föreslagits. Detta är frågans kärnpunkt, ty kan

Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)

målet vinnas ändå, icke är det då skäl att företaga en fullständig omorganisation.

Det var ju att vänta, att ordföranden på första utgiftsafdelningen skulle uppträda mot mig, men hvad jag icke väntade, var, att jag skulle komma att känna en så förbindlig tacksamhet för hans anförande, som jag verkligen gör, ty dels har han i flera delar bekräftat, hvad jag yttrat, och dels har han lemnat större delen af mina anmärkningar utan bemötande. Jag måste säga, att om icke något annat, än han genmält, kan anföras mot de anmärkningar, hvarmed jag framkommit, så ser jag icke, huru någon med känsla af ansvar kan understödja det föreliggande förslaget. Ordföranden på afdelningen sade, att mina anmärkningar träffade de ursprungliga förslagsställarne, men icke den kongl. propositionen. Ja, det är sant, att anmärkningarna voro rigtade mot förslagsställarne, men jag har erinrat — och detta har jag uttryckligen sagt i början af mitt anförande — att den kongl. propositionen med få och oväsentliga undantag upptagit förslagsställarnes mening. Jag har således visst icke glömt den lilla skilnad, som verkligen förefinnes, men det är dock så, att när man talar om den ena, så träffar man den andra.

Med afseende å revisionen framhöll ordföranden den erfarenhet, han hade beträffande verkningarna af den nuvarande anordningen af revisionen vid flottan, men jag undrar dock, om icke detta just utgör en bekräftelse på hvad jag sagt, ty vid flottan har man blott *en* revision och icke *sju*, som det här är fråga om att införa. Vidare anförde han, att de mål, som förekomma i arméförvaltningens plenum, äro helt få, och sökte till och med att göra pleniärendena löjväckande genom att beskrifva dem såsom hufvudsakligen rörande vaktmästares tillsättande och dylikt. Han anmärkte ock, att under år 1895 skulle arméförvaltningen icke haft att göra med mer än två kongl. remisser. Det är ju möjligt, att remisserna icke voro flera år 1895, men jag frågar den ärade talaren, om han har magt öfver framtiden och om han kan garantera, att icke då kan uppkomma en mångfald af viktiga frågor, som för sitt afgörande fordra de insigter, som nu finnas inom arméförvaltningens plenum.

Hvad den siste talaren beträffar, så återopade han statsrevisorernas uttalanden. Jag får då säga, att 1894 och 1895 års statsrevisioner, i hvilka jag hade äran deltaga, blott uttalade sig angående räkenskapsväsendet. De höllo sig helt och hållet inom grundlagens bud, som icke medgifver statsrevisionen att upptaga organisationsfrågor. 1896 års statsrevision, i hvilken jag icke deltog, har egentligen blott instämt med föregående års revisorer, men dock gått ett steg längre än dessa och nämnt ordet omorganisation. Huru vida sistnämnda års revisorer egt befogenhet att göra ett dylikt uttalande, vill jag ej yttra mig om; men jag vill säga, att om ock dessa statsrevisorer nämnt ordet omorganisation, så utgör detta icke tillräckligt skäl för en så viktig åtgärd som den här föreslagna.

Beträffande en bland de viktigaste anmärkningarna, den, att den nya chefen för intendenturcorpsen kommer att blifva så öfverhopad med arbete, att han icke kan sköta sin tjänst, så har den senaste talaren anført, att dermed icke är så farligt, enär han blir befriad

från sjukvårdsbyrån. Jag omnämnde också detta, men sade tillika, att sjukvårdsärendena utgöra en så obetydlig detalj, att deras borttagande icke kan medföra någon afsevärd minskning i chefens göromål. Dels äro sjukvårdsärendena sådana detaljfrågor, att det ligger i sakens natur, att han icke kan taga någon närmare personlig befattnng med dem, och dels utgöra dessa ärenden en så ringa del af hvad som tillhör intendentsdepartementets handläggning, att under år 1895 af 7,101 ärenden icke mer än 572 tillhörde sjukvårdsbyrån. Och slutligen erinrade den siste talaren, att chefen skulle erhålla en stor lättnad i göromålen derigenom, att vid hans sida skulle såsom chef för intendenturcorpsets hufvudstation sättas en person med sådana kvalifikationer, som måste förutsättas hos en öfverfältintendent. Ja, denna lättnad ville förslagsställarne bereda honom, men här har förut uttryckligen framhållits såsom en förtjänst i Kongl. Maj:ts proposition, att denna del af förslaget blifvit undanröjd.

Jag förnyar mitt yrkande om afslag på utskottets förslag.

Herr Reuterswård: Jag föreställer mig, att det hos Första Kammarens ledamöter väcker en viss undran, att jag vågar taga till ordet i en fråga sådan som denna, i hvars utredning man icke kan göra något inlägg utan speciella insigter och studier, men jag har ej heller begärt ordet för att söka bidraga till frågans utredande, utan af andra skäl.

Först och främst ber jag att få säga, att jag, för att så vidt möjligt sätta mig in i frågan, noga studerat icke blott Kongl. Maj:ts proposition och utskottets betänkande, utan äfven med mycken uppmärksamhet åhört den diskussion, som i dag blifvit förd, äfvensom dessutom gjort mig besvär att genomläsa en broschyr i frågan, som heter »huru arméförvaltningen icke bör ombildas», studier och kritiker af *Interveniens*.

Vid genomläsningen af Kongl. Maj:ts proposition har jag funnit, att Kongl. Maj:t lagt sig synnerligen vinn om att söka lösa denna fråga, hvilken blifvit så mycket afhandlad i Riksdagen och der väckt så mycken bitterhet, att jag måste betrakta det såsom synnerligen lyckligt, att vi fått mottaga ett förslag, hvarom vi alla, efter hvad jag hoppas, må kunna sluta oss. Det har vid så många tillfällen blifvit sagdt, att det största felet med afseende å arméförvaltningen är, att man i detta enda embetsverk hopat så många och viktiga och i detalj gående sysslor, att det är nästan omöjligt för ett enda embetsverk, förlagdt här i Stockholm, att väl afgöra alla dit hörande frågor. Jag tror därför, att, då Kongl. Maj:t nu föreslagit en decentralisation af arméförvaltningen, detta innebär ett gif akt för oss och utvisar den rätta vägen, vi hafva att gå. Genom 1892 års härordning indelades den svenska armén på sex fördelningar, och försågs hvarje sådan fördelning med alla de särskilda vapenslag, med hvilka den skall operera under krig, och jag anser, att de särskilda corpsbefälhafvarne, hvilka åtnjuta förtroendet och ansvaret för det hela inom fördelningen, böra hafva annan uppgift än att blott mottaga order från högste befälhafvaren eller Konungen, utan äfven kunna anförtros en ganska

*Omorganisa
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)*

*Omorganisa-
tion af
arméns cen-
trala
styrelse.
(Forts.)*

vidsträckt förvaltningsmyndighet i hvad deras fördelningar angår. Jag anser det vidare af ytterlig vigt, att de många sysslor, som nu äro förenade inom arméförvaltningen, blifva fördelade.

Jag får ock tillägga, att jag icke erinrar mig, att någonsin en så stor och vigtig fråga kunnat med så mycken heder passera statsutskottets skärself som denna; det fins visserligen vid denna punkt en reservation antecknad, men denna angår en så underordnad fråga, att jag tror det mera kan göra detsamma, vare sig man tager reservanternas eller utskottets eller Kongl. Maj:ts förslag. För min del kommer jag naturligtvis att sluta mig till statsutskottets förslag, sådant detta för Riksdagen framlagts. Och då jag nu söker för mig klargöra de intryck, jag fått af den i dag förda diskussionen, så ber jag att få till dem, som här motsatt sig utskottets förslag, framföra min tacksamhet, ty just till följd af deras kritik har det för oss andra varit möjligt att erhålla en bättre och fullständigare insigt i frågan, än vi egde, då vi på förmiddagen kommo upp i kammaren. De gjorda anmärkningarna hafva ock efter mitt förmenande blifvit så väl vederlagda af herr krigsministern, att de brister, som möjligen icke kunna bestridas, blifvit reducerade till allenast obetydligheter. Herr statsrådet yttrade också sjelf, att han icke ville påstå, att detta förslag vore något mönster af allt hvad organisation heter, men det har inslagit på den rätta vägen, och de små brister, som under den nya organisationens tillämpning må hända komma att visa sig, kunna sedermera mycket lättare afhjelpas, än om vi nu tillbakakasta förslaget och sedan få börja om på nytt för att kanske, hvilket dock Gud förbjude, få hålla på med denna organisationsfråga lika länge som med arméorganisationen.

Jag nämnde nyss, att jag läst den utkomna broschyren i frågan. Om den har jag ingenting annat att säga, än att den från början till slut andas idel bitterhet och blott söker hålla frågan tillbaka för att kunna få agitera i densamma. Jag tycker dock, att vi hafva aldeles tillräckligt med agitationer för att icke på denna grund fasta afseende vid denna broschyr. Den är så synnerligen skarpt kritisk och vittnar nästan om personligt hat, det synes rent af, som om författaren skulle vilja orsaka vederbörande en förödmjukelse. Och sådana argument tilltala icke mig. Tvärt om, då jag läste broschyren, kom jag till den öfvertygelsen, att jag borde sluta mig till det kongl. förslaget, sådant det framkommit från statsutskottet.

Jag ber slutligen att få säga, att det egentliga skälet, hvarför jag begärt ordet, är ett, som icke har att skaffa med bedömandet af sjelfva den föreliggande frågan, men jag har ansett mig böra på detta sätt åtminstone göra mera allmänt känt, hvad man behagar utsprida om det parti, jag har äran tillhöra. Senast i dag har man omtalat för mig och frågat, om det låge någon sanning i att det protektionistiska partiet skulle hållit sammankomster för att konspirera mot krigsministern och regeringen. Planen skulle då vara att göra attacken i dag vid behandlingen af fjerdte hufvudtiteln för att på detta sätt visa, hvad kammarens mening vore. Jag hoppas blifva trodd på mitt ord, då jag heligt försäkrar, att jag hvarken bevistat eller eger kannedom om något sådant sammanträde, och jag

föreställer mig, att, om något dylikt varit påtänkt, jag då åtminstone skulle derom fått någon underrättelse. Detta har emellertid icke hindrat tidningspressen att föra till torgs så lösa och förrådiska uppgifter för att på så sätt göra en attack mot det protektionistiska partiet. Jag sluter mig, såsom sagdt, till regeringens förslag, och för att bevisa mina ord med mina handlingar, så yrkar jag bifall till statsutskottets hemställan i fråga om Kongl. Maj:ts proposition, och anhåller jag, herr grefve och talman, om proposition på detta yrkande.

Omorganisation af arméns centrala styrelse.
(Forts.)

Herr Abelin: Då jag delar den uppfattning, som här uttalats af herr vice talmannen och herr Falk, rörande det föreliggande organisationsförslaget i allmänhet och särskildt om de olägenheter, det skulle komma att i sin tillämpning medföra, så kan jag icke gifva min röst för statsutskottets hemställan, utan förenar mig med dem, som yrkat afslag derå.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare på afslag derå, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 1 af sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—89;

Nej—34.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

Punkterna 2—4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Omorganisa-
tion af
Gotlands
trupper.

Punkten 5.

Mom. a)

Herr Björilin: Herr grefve och talman! Utan tvifvel är Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt starkare än utskottets. Utskottet har nemligen prutat ned stamstyrkan vid Gotlands infanteriregemente med 40 nummer. Enligt Kongl. Maj:ts förslag utgjorde stamstyrkan 400, enligt utskottets utgör den 360 nummer. Utskottet anser, att inga olägenheter behöfva uppstå af denna minskning, så vida *lämpliga åtgärder* vidtagas för att hålla rekryteringen inom ön. Hvilka äro dessa åtgärder? Utskottet nämner nu ingenting derom, men jag anser mig oförhindrad omtala, att under ärendets behandling på 1:a utgiftsafdelningen tänkte man sig deribland i främsta rummet en skola för underbefäl i Visby, hvarigenom gotlänningarne skulle slippa att kommenderas till skolorna på fastlandet, Norrköping, Ronneby, Gefle, Hernösand o. s. v. Kommenderingen till dessa skolor afskräcker den infödde gotlänningen från rekrytering. För öfrigt, hvilken utomordentlig betydelse skulle icke en volontärskola i Visby hafva såsom länk i den kedja, hvarmed Gotland är fäst vid moderlandet. Sedan Riksdagen iklädt statsverket så stora uppoffringar, som det föreliggande förslaget kräfver, är, enligt min förmening, en dylik skola ett alldeles gifvet korollarium till detsamma. Under samma förbehåll som utskottet anser således äfven jag, att jag kan tillstyrka det föreliggande förslaget, sådant det af utskottet blifvit ändradt.

Jag kunde sluta nu, *men* det finnes en liten detalj af den gotländska försvarsfrågan, som jag anser mig kunna i detta sammanhang offentligt påpeka, ehuru den icke beröres i det föreliggande förslaget, jag menar *stabschefs- och fortifikationsbefälhafvarebefattningarna på Gotland*, hvilka, ehuru icke formligen indragna, för närvarande hållas obesatta.

Hvad den förstnämnda eller stabschefsbeftattningen vidkommer, skall jag, för att i någon mån visa dess betydelse, börja med att berätta en liten episod från vestmagternas krig med Ryssland 1854. Såsom bekant, inlopp sistnämnda år tidigt på våren en stark engelsk flotta till Östersjön. Vid underrättelsen härom sände vi öfver till Gotland till nationalbeväringens förstärkande 4 bataljoner, 1 squadron och 1 batteri, hvilka trupper besatte hamnarne på ön. Sedan dess har man haft den föreställningen här hemma, att dessa trupper verkligen äfven lyckades upprätthålla neutraliteten. Huru dermed förhöll sig, skall framgå af det följande. En tid efter sedan strandposterin-garna blifvit utsatta, rapporterades, att de engelska krigsfartygen införde priser i Fårösunds hamn, tvärt emot den neutralitetsförklaring, konung Oscar afgifvit å de förenade rikenas vägnar. Militärbefälhafvaren gaf derfor befallning åt sin stabschef att resa dit upp och taga reda på, huru dermed förhöll sig. När stabschefen nu kom till ort och ställe, fann han genast, att rapporten var riktig, men engelska befälhafvaren ville icke taga reson, han svarade endast på hans föreställningar: »all right!» och var färdig att skjuta. Det gälde nu för den svenske officern, som hade de strängaste order att undvika alla

fiendtligheter, att söka finna en passande modus vivendi; och detta lyckades honom äfven till slut, tack vare sin språkskicklighet och sin fintlighet. Han kom nemligen öfverens med engelsmannen, att med Färösunds *hamn* skulle endast förstås vattnet *invid sjelfva lastbryggorna*; längre ut skulle betraktas såsom den *öppna redden*, och der finga engelsmännen göra hvad de behagade. Det kan möjligen intressera kammaren höra, att den fintlige stabschefen på äldre dagar var ledamoten af denna kammare, generalmajoren Wijkander.

*Omorganisation af
Gotlands
trupper.
(Forts.)*

Med hvad jag nu berättat har jag, såsom jag inledningsvis nämnde, endast velat framhålla nödvändigheten af att bland militärbefälhafvarens stabspersonal finnes en officer, som icke blott kan uttrycka sina tankar på ett af de stora kulturspråken, utan äfven är i besittning af en del förstudier i »neutralitetens lagar» o. s. v., allt kunskaper, som man icke påträffar i regeln bland våra infanteriregementens stabsofficerare. Nu svarar man, att vid *krigsutbrott* skall ju en regementsofficer eller kapten af generalstaben afresa till Gotland för att tjänstgöra der såsom stabschef hos militärbefälhafvaren. Sant nog, men deremot lär väl den befogade anmärkningen kunna göras, att nämnda officer kommer dit fullkomligt oberedd till sitt viktiga värf i allt hvad detta rör ställningar och förhållanden inom tjänstgöringsområdet, hvarigenom den satsen, som här i dag med så mycken kraft framhållits från statsrådsbänken, när frågan om arméförvaltningens omorganisation var före, eller att *fredsorganisationen* bör så nära som möjligt *efterlikna krigsorganisationen*, icke kan sägas vinna någon tillämpning. För öfrigt har ju Riksdagen en gång, på framställning af Kongl. Maj:t, funnit behofvet påkalla, att särskild officer af generalstaben tjänstgjorde såsom stabschef på Gotland, och äfven anvisat medel för detta ändamål. Detta skedde 1873, då generalstaben organiserades, och sedan dess har mig veterligen någon framställning om denna befattnings indragning aldrig förelegat. Dess borttagande utan vidare torde därför icke gerna kunna anses fullt konstitutionellt riktigt.

Emellertid kan jag i detta hänseende icke nu göra något yrkande. Men då — såsom jag har skäl att antaga — det ej lär kunna dröja mycket länge, innan åtgärder måste vidtagas för att stärka generalstabens personal, så vida allt det stora arbete, man af denna stab vill hafva utfördt, skall kunna uträttas väl och i rätt tid, har jag trott mig nu kunna uttala en önskan och förhoppning, att vid en sådan omorganisation af staben stabschefsbefattningen på Gotland åter må komma till heders och icke aldeles falla i glömska.

Jag skulle kunna tillägga åtskilligt om fortifikationsbefälhafvaren. I fråga om denne är saken ännu mera egendomlig, då en officer med *denna titel* verkligen tjänstgör hela året om, men i Stockholm. Emellertid tror jag, att, om, såsom jag har skäl att tro, de nu föreliggande förslagen varda antagna af Riksdagen, så många och stora byggnader skola komma till uppförande der nere på ön, att fortifikationsbefälhafvaren icke längre kan leda dem här upptrifån, utan måste med eller mot sin vilja inträda på sin plats såsom tekniskt bildadt biträde, hvilket militärbefälhafvaren hittills saknat.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Mom. b)—d).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 6—14.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

*Omorganisa-
tion af
garnisons-
sjukhuset i
Stockholm
m. m.*

Herr Almén: Att en omorganisation är nödig beträffande allmänna garnisonsjukhuset i Stockholm, derom äro, så vidt jag vet, alla eniga, likaså om det mål, hvartill man sträfvat, men då det nu gäلت att realisera detta mål, hafva sådana förändringar föreslagits, att det eftersträfvansvärda målet enligt min öfvertygelse kommer att förfelas.

Medicinalstyrelsen hade beträffande sjukhusläkarnes ställning och verksamhet föreslagit vissa förändringar, hvarigenom 3 mål skulle vinnas: i första rummet en förbättrad sjukvård, i det andra en förbättrad undervisning för sjukvårdsbefäl och manskap och i det tredje rummet en alldeles ny undervisning för utbildande af militärläkare. Styrelsen hade hoppats, att dess förslag skulle vinna bifall, synnerligast som för dessa viktiga ändamåls uppnående icke erfordrades någon som helst förhöjning i det nuvarande anslaget, någonting i sig sjelf ju mindre vanligt. Detta oakadt har en ganska betänklighetsfull reduktion i anslaget skett.

Till aflöning af de nuvarande läkarne vid garnisonssjukhuset, en chefsläkare och tvenne bataljonsläkare, hafva hittills utgått 7,000 kronor. I det nu föreliggande förslaget hafva dessa poster reducerats till hälften för chefsläkaren och till hälften för en bataljonsläkare, hvarjemte aflöningen till den andre bataljonsläkaren totalt indragits. Medicinalstyrelsen har tänkt sig en förbättrad sjukvård kunna erhållas på det sätt, att dessa sjukhusläkare icke skulle hädanefter såsom hittills allt för ofta eller årligen ombytas, utan blifva mera permanenta, och beställningarna så aflönas, att läkarne finge intresse af att kvarstanna. På detta sätt skulle de förvärfa sig ökad erfarenhet och skicklighet och nödig lokalkännedom. Men huru detta mål skall kunna uppnås med det nya förslaget, förstår jag icke, ty först och främst har man indragit den ena läkarens lön, och för det andra har man ställt aflöningsförhållandena så ogynnsamma, att vederbörande läkare nog ej länge komma att stanna kvar. Indragningen af den ena läkarebefattningen har föreslagits med hänvisning till en jmförelse med andra sjukhus. Om härvid afsetts serafimerlasarettet eller möjligen Sabbatsberg, så är denna jmförelse mycket haltande. Dessa sjukhusläkare hafva nemligen många andra läkare till biträden, de hafva derjemte bättre aflöning och slutligen rikligt tillfälle till enskild praktik, något, som läkarne vid garnisonssjukhuset alldeles

sakna. En bataljonsläkare vid garnisonssjukhuset skulle få i lön 1,800 kronor, dagaflöning 1,095 och arfvodet nedsatt till 1,000 kronor; hans hela aflöning skulle sålunda uppgå till icke fullt 4,000 kronor. Men, säger man, han får ju till på köpet fri bostad och ved. Ja, detta är nog en mycket afsevärd fördel i Stockholm, hvarest hyrorna äro dryga, men i detta speciella fall är det icke någon vinst, utan en bestämd förlust; ty en vid garnisonssjukhuset boende läkare kan icke påräkna någon enskild praktik. Att detta icke är något tomt ord, bestyrkes deraf, att dessa läkare ofta sökt och erhållit tillstånd att få bo utom sjukhuset, och de hafva sålunda för möjligheten till enskild praktik afstått från fördelen af fri bostad. Om man nu jemför, hvad denne läkare får för sitt ofantligt ökade arbete i förhållande till andra bataljonsläkare, så är det på sin höjd 1,000 kronor mera, men han mister då 300 kronor inqvarteringspenningar, hvadan skilnaden blir endast 700 kronor för ett dagligt träget arbete och inga utsigter till enskild, lönande praktik. Att man skall få sökande till dessa tjänster, derpå tviflar jag icke, men att man skall få dugliga läkare, som vilja stanna kvar — derpå tviflar jag högeligen. Och nu frågar jag, huru skall det då gå med den förbättrade sjukvården? Jo, dermed blir ingenting, den uteblifver.

*Omorganisa-
tion af
garnisons-
sjukhuset i
Stockholm
m. m.
(Forts.)*

Beträffande den andra punkten, förbättrad undervisning för sjukvårdsbefäl och sjukvårdsmanskap till ökad antal, så tviflar jag icke på, att tvenne läkare, intresserade för saken, skulle kunna meddela en sådan, om de nemligen vore fria från sjukvården och derjemte annan undervisning; men med de anspråk som nu ställas på dem, att samtidigt sköta den kirurgiska och medicinska afdelningen på sjukhuset, att bestrida denna undervisning åt sjukvårdsmanskapet och till på köpet undervisa de blifvande militärläkarne, står det ej i mensklig förmåga för två läkare att göra allt detta på ett tillfredsställande sätt. Då man vidare besinnar, huru viktigt det är för armén att hafva manskapet krigsdugligt, och då man dessutom kommer i häg, att flertalet dör icke på slagfältet, utan i sjukhusen, och att ännu flera skickas hem i följd af svaghet och aftagande arbetskraft o. s. v., inses, huru viktigt det är, att läkarnes och sjukvårdsmanskapets utbildning blifver tillfredsställande. Men detta kan icke blifva förhållandet med den nya organisationen.

För de blifvande militärläkarne eller aspiranterna har man tänkt sig en förbättrad, en alldeles *ny* undervisning. Våra svenska läkare äro efter 10 à 12 års kurs teoretiskt och praktiskt allmänt erkända såsom skickliga, men de hafva ty värr alltid saknat en nöjaktig militär utbildning. Man har sökt ersätta denna brist med en s. k. militärläkarekurs, men denna har icke varit tillräcklig. Genom det nya förslaget åter skulle dessa militärläkare få en rent militär uppfostran under 6 månader, och antagligen skulle de finna den dagliga öfningen under denna tid tung, derest de icke på samma gång kunde hoppas att derigenom blifva utbildade till praktiska militärläkare, dugliga och användbara så väl under fredstid som uti fält. Men huru allt detta skall kunna låta sig göra med endast tvenne vid garnisonssjukhuset anstälde ordinarie läkare, förstår jag icke, det synes mig omöjligt. Sjukhusets tvenne läkare kunna ej gå i land med att sam-

*Omorganisati-
on af
garnisons-
sjukhuset i
Stockholm
m. m.*
(Forts)

tidigt sköta den kirurgiska och medicinska afdelningen och undervisa sjukvårdsmanskapet samt dessa blifvande militärläkare. Här behöfvas ovilkorligen 3 läkare, om det skall blifva något bevändt med den nya organisationen, och dessa så aflönade, att de icke skynda att söka transport. Då det fans 7,000 kronor för läkarnes aflöning och det ej behöfdes mer, så skulle man kunnat tro, att anslaget kunde fått förblifva oförminskadt, men så har ej skett. Man har nedsatt lönerna från 7,000 till 2,500 kronor.

Detta allt synes mig särdeles betänkligt, och ändå hör jag till dem, som respektera sparsamhet med statens medel, men då man inlåter sig på en så grundlig sparsamhet, som här skett, gäller att tillse, att icke ändamålet alldeles förfelas.

Äfven på ett annat område har en dylik sparsamhet iakttagits beträffande arfvodet till 6 underläkare, hvilket hittills utgått med 1 krona 50 öre om dagen, och hvaruti medicinalstyrelsen föreslagit en förhöjning till 2 kronor. Man frågar: är detta behöfligt? Till svar å den frågan ber jag få erinra derom, att dessa läkare numera i allmänhet nått en ålder af omkring 27 år, att de hafva tagit sin medicinekandidatexamen och slutat all tjenstgöring på serafimerlasarettet och vid universitetet äfvensom all öfrig tjenstgöring, och att de efter något år böra blifva i det närmaste färdiga med sin examen. Med det nuvarande obetydliga arfvodet har icke någon brist på sökande, icke ens på dugliga sådana, förekommit, men den nuvarande tjenstgöringen är så inrättad, att dessa underläkare kunnat sköta sina studier under pågående tjenstgöring och därför funnit det fördelaktigt att mottaga dessa platser. Hädanefter skulle de dock få så mycket att göra i och för sin militära utbildning, att de nödgas upphöra med sina examensstudier, hvarigenom studiekursen för dem skulle förlängas med bortåt ett halft år. Kunna nu desse unga män under dessa förhållanden, med tidspilan och ökade utgifter — bland annat för uniform, hvilken de hädanefter måste skaffa sig — anses hafva gjort sig förtjenta af en förhöjd dagaflöning af 50 öre? Jag kan för min del ej finna något skäl, hvarför man icke skulle unna dem denna ringa förhöjning i det otillräckliga arfvodet. Förgäfvos har jag letat efter något rimligt skäl för denna vägran. Möjligen resonerar man så, att dessa snart utexaminerade läkare gå ut i verlden med omkring 15,000 kronors skuld, och då betyder det mindre, om den skulle ökas med ytterligare 90 kronor. Men jag undrar, om svenska staten är så utfattig, att den ej kan åtaga sig dessa 90 kronor för hvar och en af desse unga läkare, det skulle för staten blifva 1,100 kronor om året. Jag finner alltså detta skäl sakna giltighet. Såsom ett annat skäl kunde möjligen åberopas, att konsekvensen kräfver, det ingen dylik förhöjning i arfvodet bör medgifvas dessa underläkare. Ty hittills har man ju med uppoffring af millioner, och det på goda skäl, reorganiserat armén, men militärläkarnes ställning har dervid icke förbättrats. Man har dock icke glömt bort dem, ty de hafva blifvit ihågkomna med flera månaders förlängd, årlig tjenstgöring. Härigenom hafva de gått miste om en del enskild praktik, då ju familjer icke gerna ingå årsackord med läkare, som äro borta flera månader årligen. Man har alltså väl ökat

militärläkarnes bördor, men icke gifvit dem någon ersättning derför. Och då man förfarit sålunda beträffande arméns alla läkare, kunna nu dessa underläkare vid garnisonssjukhuset icke gerna få denna påökning af 50 öre om dagen. Jag beklagar upprigtigt, att, då man vill det stora målet, man likväl underlåter att släppa till härför nödiga medel, i all synnerhet som det här ju endast varit fråga om att bibehålla ett anslag, som redan förut fans och fortfarande är behöfligt.

Omorganisation af garnisons-sjukhuset i Stockholm m. m.
(Forts.)

Man kan nu fråga, hvart jag vill komma med mina argument. Jo, först och främst vill jag visa, att organisationen icke kan stå sig, att målet, man syftar till, måste förfelas. Men, frågar man, har jag då icke något annat syfte? Jo, jag skulle gerna önska ett bifall till medicinalstyrelsens förslag. Det har emellertid sagts mig, att statsutskottet icke egt rätt att föreslå anslagets höjande utöfver hvad Kongl. Maj:t har begärt, men egde utskottet en sådan rätt, skulle jag yrka återremiss. Dermed skulle emellertid nu med säkerhet ingenting vinnas, utom möjligen det, att utskottet skulle godkänna medicinalstyrelsens förslag och hemställa om afslag å Kongl. Maj:ts framställning. Ett dylikt afslag vore enligt min mening en välgärning, ty man kunde då hoppas, att ett nytt förslag skulle framkomma, genom hvilket en sådan organisation af garnisonssjukhuset kunde vinnas, att vi finge en god sjukvård, en bättre utbildad och öfverd sjukvårdspersonal och framför allt en god och tidsenlig utbildning af militärläkare. Vinner det nu föreliggande förslaget Riksdagens bifall, kan icke ett nytt förslag snart förväntas, och det vore derför lyckligt, om Kongl. Maj:ts framställning nu blefve afslagen.

Jag har icke något bestämdt yrkande att framställa, men jag har velat uttala den önskan, att Kongl. Maj:ts förslag icke af Riksdagen bifölles.

Friherre von Otter: Utaf den föregående ärade talarens anförande har ju tydligt framgått, att utskottet här icke har tillstyrkt annat, än hvad Kongl. Maj:ts proposition i detta ämne innehåller. Jag medger fullkomligt, att de synpunkter, som anförts af medicinalstyrelsen i dess utlåtande, äro synnerligen beaktansvärda, men utskottet har, såsom den ärade talaren redan påpekat, icke någon motionsrätt, hvadan alltså, äfven om utskottet skulle velat tillstyrka bifall till hvad medicinalstyrelsens utlåtande innehåller, detta icke hade varit möjligt att göra.

Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, biföll kammaren hvad utskottet i den föredragna punkten hemställt.

Punkterna 16—26.

Hvad utskottet hemställt bifölles.

Ang. för-
bättring af
under-
officerarnes
lönevilkor.

Punkten 27.

Herr Wennerberg: Det torde ej kunna förnekas, att allt sedan urtima riksdagen år 1892 det svenska krigsväsendet stått och ännu står i en stark och, som jag hoppas, äfven god utveckling. Riksdagen har också med stor välvilja icke vägrat att anslå de medel, som för en sådan utveckling varit och äro nödvändiga. — Detta sagdt i största allmänhet.

Det finnes dock en korporation inom armén, som icke allenast är nödvändig såsom mellanlänk, utan ock, just såsom sådan, af den största vikt; och denna har dock ännu fått stå tillbaka i ekonomiskt afseende mera, än billigt är — jag menar *underofficerscorpsen*. Denna corps utgör, som hvarje militär vet och hvarje civil borde veta, en högst viktig förmedling mellan öfverbefäl och manskap och är stäld på en punkt, der den äfven i socialt och politiskt hänseende måste vara för fäderneslandets väl värd att beaktas. Underofficerscorpsen står närmast manskapet, hvilket ju till största delen, liksom den sjelf, är taget ur den svenska allmogen. Den står i ett annat förhållande till öfverbefälet, som är ett yttre, och som gör, att den egentligen vis-à-vis detta blott är lydande. Sjelfva äro underofficerarne icke blott befallande öfver manskapet, utan de äro äfven rådgifvande för detta, och deras ställning till manskapet är därför af den allra största betydelse för just det, som alla måste erkänna vara det viktigaste, nemligen andan och disciplinen.

Dessa underofficerare hafva nu löner, varierande från högst 1,260 kronor — eller kanske några kronor deröfver — och ända ned till 300 kronor. Den högsta lönen hafva fanjunkarne, men sedan går det så småningom utför. En stor del af dessa äro gifta, och en ännu större del af dem önska, att de kunde vara gifta, ehuru deras ekonomiska ställning nu förbjuder det. Ehuru dessa personer för att bibehålla den ställning inom kommunen, som är högst nödvändig för deras betydelse inför manskapet, sträfva det mesta de kunna för att uppehålla sig, höjas dock och med allt skäl från dem klagomål öfver svårigheten att hålla sig så uppe, som *deras* rang bjuder det. Mina herrar, om den, som sitter gift och har barn, som af sin chef vid regementet och öfverbefälet anses såsom en dugtig karl och som äras af manskapet, måste försörja sig och sin familj på 1,260 kronor om året, så har han det bekymmersamt nog, i synnerhet som han ju egentligen icke får lägga sig till vinning i något annat än det rent militära. Och hvad säges då om dessa öfriga, som endast hafva 600, 500, 400 kronor, ja, ända ned till 300 kronor om året? Man kan ju svara, att de få låta bli att gifta sig. Det blir i alla händelser svårt nog för dem att nödortfigt uppehålla sig. Men ett sådant svar bör aldrig komma i fråga att gifvas från statens sida. Just för manskapets skull lika väl som för fosterlandets är det af vikt, att äkten-skapet bland underofficerarne är allmänt.

Jag skall icke ingå i några detaljer, ehuru jag skaffat mig en riklig samling sådana, och detta af det enkla skäl, att frågan om en förbättring af underofficerscorpsens ställning icke direkt nu föreligger. Men jag har icke velat underlåta att vördsamt framställa till regerin-

gen att taga ämnet i öfvervägande samt att till nästa riksdag låta oss få ett förslag till förhöjning af underofficerarnes löner — med hvilken procent är jag ej rätte mannen att säga — men jag har tänkt mig med 20 procent à 25 procent.

Den summa, som för genomförande af en dylik förbättring i underofficerarnes ställning kan erfordras, lär ingalunda blifva af den storlek, att den bör verka afskräckande på Riksdagen.

*Ang. för-
bättring af
under-
officerarnes
lönevilkor.*
(Forts.)

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande punkt hemstält.

Punkterna 28—31.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Punkten 32.

Herr Wennerberg: Sedan årtal tillbaka har jag satt mig före, att jag alltid, då det gälde Karlsborg, med veklagan skulle tala om, huru illa denna fästning blifvit handterad. Jag skall dock försöka sätta på mig en glad min i dag, och vill Gud, blir det väl sista gången, jag kommer att uppträda och tala för Karlsborg i Riksdagen. Jag har hållit på dermed i tillräckligt många år. Nu kan jag emellertid tala derom med glädje, om också min glädje icke är alldeles oblandad, ty nog hade väl regeringen kunnat våga att begära ett större anslag än dessa fattiga 200,000 kronor. Jag är dock, som sagdt, glad, ty ingen enda reservation har inom utskottet afgifvits emot detta anslag, och detta innebär en vacker utsigt för att det nu skall gå raskare med fästningens fullbordande. Det har tillika sagts mig, att välviljan emot Karlsborg inom utskottet är i stigande, hvilket med andra ord vill säga, att man der börjat få ökad insigt om denna fästnings betydelse. Hade Kongl. Maj:t därför begärt ett par hundra tusen kronor till, hade detta säkerligen vunnit utskottets gillande, och i kamrarne hade sannolikt då ett dylikt högre anslag gått igenom. Nu är det som det är, men jag är likväl belåten med att en sådan välvillig stämning emot Karlsborg börjat inträda, och jag lemnar således hoppfullt Karlsborg åt ett bättre öde än det, som förut hvilat öfver vår enda centrala fästning.

Jag har intet yrkande att framställa.

Efter härmed slutad öfverläggning, biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemstält.

Punkten 33.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 34.

Herr Wieselgren: I statsutskottets utlåtande finner man upp-
repadt, hvad Kongl. Maj:t i statsverkspropositionen har uttalat rörande

*Anslag till
Karlsborgs
fästnings-
byggnad.*

*Ifrågasatt
anslag till
Göteborgs
befästande.*

*Ifrågasatt
anslag till
Göteborgs
befästande.
(Forts.)*

nödvändigheten utaf anslag till befästningsarbeten jemte bestyckning och anordningar för försvarets ledning vid inloppet till Göteborg.

Det anföres då först, att chefen för fortifikationen å nyo »förmålt sig ej kunna underlåta att ännu en gång fästa uppmärksamheten på den fara, som ovedersägligen låge deruti, att denna rikets andra och näst viktigaste stad låge alldeles öppen och utan allt skydd, så att, om inom vår verldsdel ett krig skulle utbryta, hvilket ju då med all sannolikhet äfven valde våra farvatten till tummelplats, hvilket som helst fiendtligt krigsfartyg kunde utan ringaste hinder löpa in ända till stadens brobänk och sålunda också kunde tilltvinga sig uppfyllandet af kanske mycket långt gående fordringar af den värnlösa staden».

Der anföres också, hvad generalfälttygmästaren i samma fråga yttrat, och har han fullkomligt anslutit sig till fortifikationschefens uttalande. Så kommer redogörelsen för hvad departementschefen till statsrådsprotokollet anförte, och äfven här förekommer ingen olikhet i uppfattningen. Äfven han påminner om »Göteborgs stora betydelse såväl ur politisk och ekonomisk synpunkt såsom rikets andra stad och näst förnämsta importhamn, som ock ur militärisk synpunkt såsom bland annat en förträfflig utgångspunkt för en fiendes operationer mot de mellersta delarne af vårt land»; och på grund deraf hade han redan en gång förut tillstyrkt Kongl. Maj:t att begära anslag af Riksdagen för Göteborgs befästande.

Kammaren erinrar sig antagligen ganska väl, att, då denna fråga vid förra årets riksdag var före, debatt uppstod rörande denna punkt. Man ville då undanskjuta frågan bland annat på den grund, att man ansåg, att man, innan något beviljades till detta ändamål, borde hafva klart för sig, hvad man i alla andra delar af riket skulle kunna behöfva i fråga om fasta befästningsverk. Jag vågade hysa en annan åsigt, enär jag ansåg, att, då ingen tvekan kunde föreligga angående hvad som i detta fall rörande Göteborg kunde behöfvas, Riksdagen redan då kunde fatta beslut i ämnet. Frågan blef emellertid då uppskjuten.

Nu föreligger å nyo från statsutskottet en hemställan om att på nytt uppskjuta detta ärende.

Till statsrådsprotokollet har chefen för kongl. landförsvarsdepartementet påpekat, att man måste anse det »särskildt ur synpunkten af neutralitetens upprätthållande vådligt, att en i alla afseenden så betydelsefull stad som Göteborg fortfarande låge fullkomligt öppen för anfall från sjösidan. Genom Göteborgs besittningstagande eller hotet härom, säger han, skulle nemligen under ett krig, som berörde Sverige angränsande haf, en främmande magt kunna utöfva ett så starkt moraliskt tryck på oss, att vi förmåddes till medgifvanden, som af en eventuel motståndare till den förre kunde betraktas såsom ett neutralitetsbrott, och att ett sådant besittningstagande skulle, om inloppet till hamnen vore alldeles obefästadt, kunna försiggå desto lättare, som vi i så fall icke kunde med tillräcklig trygghet hafva någon del af vår flotta stationerad i Göteborg»; detta sitt påstående ansåg han sig icke behöfva närmare bevisa. Departementschefen anser därför ock, att någon meningsskiljaktighet icke kunde förefinnas om nödvändigheten af att medelst befästningar trygga in-

loppet till Göteborg, och icke heller rörande nu föreslagna åtgärder, hvilka afsåge att med minsta möjliga kostnad fullständiga och försvara den spärrning af hufvudinloppet till hamnen, som skulle åstadkommas medelst minlinier.

*Ifrågasatt
anslag till
Göteborgs
befästande.*
(Forts.)

Det är nu rätt egendomligt, att statsutskottet icke förklarar sig hysa någon olika mening med Kongl. Maj:t i detta stycke. Det förekommer icke i utskottets hemställan något förnekande af hvad här i statsrådsprotokollet påståtts icke kunna föranleda tu tal. Alla tyckas sålunda vara ense.

Hvad är det då, som gör, att man ännu alltjemt anser sig böra uppskjuta saken? Är då verkligen vårt läge så betryggande, att vi icke kunna annat än i ögonblick af uppskrämd fantasi anse, att någon fara för oss föreligger? Är det allmänna tillståndet i Europa verkligen sådant, att det tillåter oss att fortfarande taga oss en sömn före? Jag vet icke, hvad statsutskottets politiska inspiration i detta fall kan säga. Det är ju möjligt, att statsutskottet för sin uppfattning haft källor, som icke stått mig till buds. Men de källor, som den stora allmänheten — och jag med den — haft att tillgå för att bestämma våra meningar om det politiska läget i Europa, de tala ett helt annat språk. De säga, att det verkligen är ganska mörka moln på den politiska horisonten. Jag finner det därför vara ännu egendomligare, att man icke här i vår svenska Riksdag och dess statsutskott kan finna anledning att gå ifrån den gamla *festina lente*-principen, hvilken vi *så länge* användt, att vi, efter hvad det förefaller mig, borde hafva hunnit blifva rätt grundligt trötta på den.

Statsutskottet har icke anfört andra skäl för sin afstyrkande hemställan, än att, enär befästningskomitén ännu icke verkställt den utredning angående landets fasta försvar i hela dess omfattning, hvilken Riksdagen förra året begärde, vi skulle vara förhindrade att nu gå in på hvad Kongl. Maj:t i detta speciella fall föreslagit.

Jag finner emellertid detta skäl icke vara tillräckligt, och jag tillåter mig därför, herr talman, att på de grunder, som af chefen för landtförsvarsdepartementet hafva anförts inför Konungen, yrka bifall till Kongl. Maj:ts i frågan framlagda förslag.

Herr Pettersson, Fredrik Emil: Ehuru ingen reservation är vidfogad denna punkt af utskottets betänkande, ber jag dock att få nämna, att utskottet ingalunda varit enhälligt vid behandlingen af denna sin hemställan. Ty både inom afdelningen och sedan uti det samlade utskottet hafva försök gjorts att få fram ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Men då jag ej fick något understöd och jag godt förstod, att en enstaka reservation af mig icke skulle hafva något att betyda vid frågans afgörande i kamrarna, har jag underlåtit att reservera mig emot utskottets hemställan. På de skäl, som den föregående talaren här så klart framfört, ser jag mig emellertid oförhindrad att instämma uti hans yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Jag skall dessutom be att få tillägga tvenne ytterligare skäl, som tala för detta anslags beviljande. Det ena skälet är, att, om de synpunkter, som statsutskottet här uti sin motivering framlagt, blefve

*Ifrågasatt
anslag till
Göteborgs
befästande.*
(Forts.)

de gällande, motiveringen för afslag vore ytterst välvillig, och frågan kunde i så fall sägas hafva fallit framåt. Men man skall betänka, att sex reservanter inom utskottet från andra kammaren yrkat afslag på helt andra grunder. Segrar nu utskottets förslag, afslås Kongl. Maj:ts framställning i begge kamrarne, men med olika motivering, och följden blir då den, att all motivering faller bort, och ett blankt nej blir Riksdagens svar på denna enligt mitt förmenande ganska viktiga punkt.

Ett annat skäl för att bifalla Kongl. Maj:ts framställning ligger uti den nästföljande punkten af utskottets utlåtande, der det gäller den stora allmänna befästningsfonden. Utskottet har der hemställt om bifall till Kongl. Maj:ts förslag under vissa villkor, nemligen att denna fond skulle få användas endast till redan befintliga fästningar. Men på detta sätt bindes ju kommande Riksdagars handlingsfrihet bland annat i så måtto, att icke ett öre från denna fond får användas till Göteborgs befästande åt sjösidan, huru viktigt detta än skulle synas.

Läser man nu den diskussion, som rörande denna fråga fördes här i kammaren förra året, finner man, huru som samtliga talare yttrade sig välvilligt för saken, och kammaren i sin helhet hade ju ingenting att invända deremot. Uppskofvet vållades endast af att en befästningskomité då var på väg att tillsättas, och det påpekades, att dess yttlande skulle antagligen föreligga redan vid denna riksdag. Så har emellertid icke skett. I hvilken riktning dess betänkande kommer att gå, vet jag icke, och äfven om jag det visste, skulle jag icke här kunna derom lemna någon upplysning. Men för mig personligen ställer sig saken så, att denna komité, om den vid sitt skärskådande af huru det fasta försvaret bör ordnas i Sverige skulle ställa sig afvisande emot Göteborgs befästande, skulle den handla efter en helt annan uppfattning, än som af samtliga förutvarande komitéer gjorts gällande. Redan 1819 års befästningskomité betonade den stora vigten af Göteborgs befästande, och sedermera hafva 1839 års, 1861 års och 1878 års komitéer uttalat sig i samma riktning. Men man har icke hunnit längre för det. I stället slopades Nya Elfsborg såsom fästning år 1869, men på den tiden, eller år 1870, fans icke en enda fästning i Sverige, som var i försvarbart skick, och det var ju då klart, att man icke kunde vara benägen att bereda Göteborg en undantagsställning framför andra viktiga platser.

Den försvarsåtgärd, som nu här af Kongl. Maj:ts regering är ifrågasatt för Göteborg, torde, såsom det äfven framhållits, vara den mest minimala försvarsåtgärd, man gerna kan tänka sig. Det har äfven framhållits, att Göteborg icke dermed är försvaradt. Nå väl, men vare sig dessa försvarsåtgärder skulle komma att utvecklas i en eller annan riktning eller att de skulle utgöra kärnan af ett blifvande försvar af denna plats, så är detta dock en spärningsåtgärd, som alltid måste finnas för att trygga Göteborg emot en hastig öfverrumpling. För närvarande är läget sådant, att hvilken fiendtlig kryssare som helst, äfven utan vidare stridbarhet, der kan göra ganska stort afbräck. Jag vet nog mycket väl, att land och rike icke hänger på om staden

*Ifrågasatt
anslag till
Göteborgs
befästande.
(Forts.)*

Göteborg skulle brandskattas, men om man betänker, hvilken mängd varor, som flyta upp och ned för elfven, om man betänker, att Göteborg är inkörsporten för vår viktigaste vattenväg, att det är utgångspunkten för ett omfattande jernvägssystem och vår största plats för kolimport, samt att denna vår viktigaste plats vid Vesterhafvet är så långt aflägsen från vår örlogshamn, måste man inse, hvilken stor betydelse denna stads befästande måste hafva. I forna tider hade man också en helt annan uppfattning om försvaret af vestra Sverige. Då det år 1822 genom en generalorder föreskrefs, att Göteborg såsom landfästning skulle slopas, men Nya Elfsborg såsom sjöfästning bibehållas, motiverades detta dermed, att denna landfästning borde försvinna i samma mån, som fästningen på Vanäs udde — d. v. s. det nuvarande Karlsborg — blefve fullbordad. Huru det gått med denna senare fästnings fullbordande, det veta vi litet hvar, och det har äfven af en föregående talare blifvit påpekadt. Och under allt detta står Göteborg kvar, mera försvarslöst än på den tiden, utan att Karlsborgs fästning blifvit färdig.

Jag skall be att få instämma i herr Wieselgrens yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Friherre Klinckowström: Jag får mycket tacka statsutskottet för det slut, hvartill utskottet kommit i denna fråga, d. v. s. beträffande de ifrågasatta nya fästningsanläggningarna. Herr Wieselgren och jag tror äfven den siste talaren voro otåliga öfver den långsamhet, som föregående och nuvarande försvarskomitée utvecklat vid afgifvande af sitt sista ord beträffande Göteborgs fasta försvar. Men, mina herrar, jag hade äran att för 40 à 50 år sedan vara sekreterare i en komité, som då af Kongl. Maj:tt tillsatts, bestående af de mest upplyste, klokaste och på det militära området erfarnaste män i vårt land, och vi sysselsatte oss med hela Sveriges försvar. Men ännu efter nära 50 år har det icke afhörts något rörande resultatet af denna komiténs arbeten. Det är ju alldeles gifvet, att statsutskottet och Riksdagen icke kunna nu afgöra någonting beträffande de nya befästningar, som man nu satt i fråga att anlägga, därför att man vet ju icke, hvar de skola anläggas, man vet icke, huru befästningarna skola se ut, och man vet slutligen icke, hvad de skola komma att kosta. Jag är i likhet med alla Riksdagens ledamöter mycket otålig att få se detta komitéarbete, och då torde det vara mig tillåtet att yttra mig om sjelfva komiténs sammansättning. Men innan denna komité framkommit med sitt arbete, vore det bortkastade penningar att nu bestämma något om dessa nya befästningar.

Men då en föregående talare så lifligt framhöll Göteborgs vigt och värde på vestkusten, så vill jag i förbigående nämna, att vår hufvudstad är ett mycket större och dyrbarare föremål för fiendens angrepp och förstörelselusta, och jag hade så när sagt, att här finnes inga befästningar för Stockholm, åtminstone icke på landsidan, och hvad sjösidan beträffar, torde komitén få tillfälle att yttra sig öfver att äfven sjösidans befästningar äro ganska ofullständiga. Jag får således yrka bifall till statsutskottets förslag.

*Ifrågasatt
anslag till
Göteborgs
befästade.
(Forts.)*

Herr Rodhe: Jag läste för en stund sedan en tidning från Göteborg, i hvilken uttalades ett beklagande öfver att statsutskottet afstyrkt Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt. Men tillika uttalades den öfvertygelsen, att alla vestkustens representanter skulle, när frågan kom till afgörande i Riksdagen, höja sin röst till förmån för Kongl. Maj:ts förslag. Ja, jag anser det verkligen för en pligt att yttra sig i denna fråga, ehuru den ligger inom ett område, der egentligen endast sakkunskap borde tala.

Statsutskottet har afstyrkt Kongl. Maj:ts förslag, men på hvilka grunder? Man har svårt att fritaga utskottet från den beskyllningen, att det fotat sitt afstyrkande på väl lösa grunder. Det har egentligen såsom enda motivet härför framhållit den omständigheten, att befästningskomitéén ännu icke afgifvit sitt utlåtande, men det har erkänt vigten af att Göteborg blir befästadt, och det har icke med ett enda ord sökt jäfva departementschefens påstående, att det vore ytterst vådligt att längre uppskjuta begynnandet af detta arbete; det har icke heller vederlagt hans påstående, att ordnandet af det minförsvar, hvartill de nu begärda penningarna skulle användas, icke kan vara föremål för meningskiljaktighet, så att man alls icke behöfver invänta befästningskomitééns utlåtande rörande detta minförsvar. Nu är det ju en så obetydlig summa, som begäres, endast 130,000 kronor, och tillgångarna äro rikliga: hvarför skall man då längre uppskjuta saken? Utskottet har visserligen stält i utsigt, att summan kunde blifva beviljad ett följande år och då kanske under samma år få utgå. Ja, men man har icke framtiden i sin hand; man vet icke, hvilka hinder som då kunna hafva rest sig upp mot infriandet af ett sådant halft gifvet löfte. Här torde väl, om någonsin, gälla det gamla romareordet: uppskjut icke till morgondagen allvarliga ting! Det är en allvarlig sak, det gäller, allvarlig för hvar och en, som har känsla för fosterlandet. En vädjan till denna fosterlandskänsla har aldrig gjorts förgäfvets i denna kammare, och jag hoppas, att det icke skall vara förgäfvets, som jag nu gör en sådan vädjan och anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts förslag och afslag å utskottets hemställan.

Friherre von Otter: Jag behöfver väl icke för herrarne framhålla, att jag å min sida fäster ofantligt stor vikt vid Göteborgs befästade, dels på grund deraf, att denna stad har en stor betydelse i kommersielt afseende äfven med hänsyn till de vattenvägar, som derifrån leda upp åt Sverige, dels ock särskildt därför, att vår flotta måste, i händelse af förvecklingar på den sidan hafva någon reträtt-punkt, i hvilket afseende ett befästadt Göteborg vore af stort värde. Men då jag detta oaktadt vid detta tillfälle icke kunnat med min röst inom utskottet biträda Kongl. Maj:ts förslag, så har det hufvudsakligen varit på två skäl. Det första skälet är ett, som redan här blifvit berördt, och som jag trodde skulle vara bindande för alla kammarens ledamöter, som deltog i det beslut, som här fattades förra året i samma fråga, lika mycket som för mig. Det uttalades nemligen temligen enhälligt förra året här i kammaren, att en fullständig utredning angående Sveriges fasta försvar borde åstadkommas, innan vi började med några nya fästningar. När Första Kammaren

förra riksdagen uttalade en sådan mening, så fann jag för min del redan deri ett skäl för att, då utskottet behandlade denna fråga, nu vidhålla densamma. För att jag skulle kunna afvika från denna mening inom utskottet nu, innan befästningskomitén slutat sitt arbete och detta blifvit pröfvadt, hade det fordrats, att deremot anförts något särskildt skäl; men något annat sådant anfördes icke än departementschefens yttrande, som återfinnes på sid. 155 i utskottets utlåtande, »att, lika litet som någon meningsskiljaktighet förefunnes om nödvändigheten af att medelst fästningar trygga inloppet till Göteborg, olika meningar skulle kunna göra sig gällande om ändamålsenligheten af de af vederbörande vapenchefer nu föreslagna åtgärder». Det är det enda skäl, som anføres, d. v. s. den omständigheten, att det icke har betvivlats, att icke detta vore ändamålsenligt.

Detta är mitt ena skäl. Men det andra skälet, som för mig är af än mera afgörande betydelse, är, att om någon frågade mig: hvilket föredrager ni, Göteborg öppet eller Göteborg med endast den befästning, hvarom här är fråga? — så skulle jag ovilkorligen svara: Göteborg öppet; och det af det enkla skälet, att under det man ju får hoppas, att en öppen stad i det längsta respekteras af en ädel fiende, så är det deremot uppenbart, att i och med det samma en stad är befästad, det må vara med större eller mindre befästningar, så gör fienden emot densamma allt hvad den kan, och jag vill särskildt fästa uppmärksamheten derpå, hvad Göteborg beträffar, att med artilleriets nuvarande skottvidd kan man alldeles oafsedt det här ifrågasatta batteriet skjuta in på Göteborg. När jag nämner, att man nu har svåra kanoner, som skjuta på en distans af ända till 20 kilometer, så kunna herrarne sjelfva ganska lätt på en karta förvissa sig, om Göteborg kan vara skyddadt med den nu föreslagna fästningen eller icke.

Således, mina herrar, när jag får se, att det verkligen är fråga om att vid Göteborg anlägga sådana befästningar, att de kunna vara till gagn såväl för staden Göteborg som för den svenska sjömagten, så skall ingen kunna vara mera intresserad för att få dessa befästningar till stånd än jag. Men intill dess vidhåller jag mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Wijk: Då jag icke reserverat mig mot utskottets förslag, så anser jag det vara min skyldighet att framlägga mina skäl härtill.

Jag föreställer mig, att det är ganska få, om ens någon, som misstänker mig för att icke vara en varm vän af Göteborgs befästning. Men jag önskar, att, om det skall blifva ett försvar, det också skall blifva effektivt. Om nu Kongl. Maj:ts förslag bifölles, hvad säkerhet har man då för, att det försvaret blir ytterligare utveckladt? Jag ställer mig således på samma ståndpunkt som den föregående talaren: antingen ett starkt försvar eller också intet försvar. Då nu Riksdagen uttalat en önskan om en utredning af frågan om vårt fasta försvar och Kongl. Maj:t tillsatt en komité för detta ändamål samt det är all sannolikhet för att denna komité inom kort kommer fram med ett förslag, hvarpå Kongl. Maj:t kan grunda ett nytt mera fulländadt, så synes mig man bör afvakta denna stund.

På dessa skäl yrkar jag bifall till utskottets förslag.

*Ifrågasatt
anslag till
Göteborgs
befästning.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
anslås till
Göteborgs
befästande.*
(Forts.)

Herr Nordenfalk: Om en främmande potentat, som komme i delo med Sverige, skulle fråga mig till råds och jag kunde glömma, att jag vore svensk, skulle jag gifva honom det rådet att straxt i början af kriget skicka ett fartyg upp t. ex. till Göteborg, Halmstad, Helsingborg och Malmö, och han skulle på fyra à fem dagar kunna hafva, låt oss säga, tio millioner i silfver eller guld upplagda i kajutan. Jag skulle tillägga, att han alldeles icke behöfde dervid försvaga sin flotta med något starkare krigsfartyg, utan det vore nog med en medelmåttig ångbåt, bevärad med några kanoner. Ty, skulle jag tillägga, der finnes icke en enda stängsellinie, icke ett fort eller något dylikt, som skulle kunna hindra detta fartyg att gå upp till dessa städers kajer och inom några timmar taga den erforderliga ransonen. Då nu Kongl. Maj:t föreslagit att börja råda bot på dessa missförhållanden, som icke borde få fortfara år eller ens månad, om det vore möjligt, så får jag i likhet med några öfriga talare hemställa, att kammaren med afslag å utskottets hemställan måtte bifalla Kongl. Maj:ts förslag i ämnet.

Herr Falk: Friherre von Otter har nyss erinrat derom, att under förlidet år förelåg här en befästningsfråga, och att kammaren då utan afvikande mening ansåg, att en utredning borde försiggå, innan beslut fattades. Jag ber då att få erinra om att jag, såsom nog de öfriga ledamöterna af kammaren torde minnas, uttryckte den åsigt, att då det gälde anläggning af befästningar både i Norrland och vid Göteborg, så kunde jag för min del ingalunda understödja förslaget att förlägga en fästning vid Boden — ty frågan om befästningar i Norrland vore en fråga, som tarfvade grundlig undersökning, särskildt för att konstatera rätta platsen för anläggningen — men i fråga om befästningar vid *Göteborg* uttalade jag, att denna fråga förelåg i helt annat skick, ty här förefunnes ingen tvekan i fråga om valet af *plats* för befästningen och icke heller om nödvändigheten för Göteborg af en sådan befästnings anläggande. Jag för min del var så öfvertygad om nödvändigheten häraf, att jag redan förlidet år skulle varit färdig bevilja icke blott den summa, som då begärdes, utan till och med hela den summa, som fordras för Göteborgs befästande. Jag står på samma ståndpunkt nu som i fjol. Då det nu endast är fråga om användandet af ett belopp, som redan finnes, i en fond, som just är samlad för dylikt ändamål, och om en spärrningsåtgärd, ett batteri, således det allra minsta, som behöfves för att afhålla en fiendtlig ångare, huru obetydlig som helst, så vore det underligt, om icke Riksdagen skulle ingå på en så billig begäran om skydd för Göteborg med dess vikt och betydelse i såväl merkantilt som äfven i försvarshänseende. Jag kan icke finna, att ett beslut härom kunde i någon mån lägga hinder i vägen för befästningskomiténs arbeten.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Fränckel: Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på den praktiska sidan af den sak, som här föreligger. Går man nemligen till utskottets betänkande, så skall man finna, att utskottet

vid sitt afstyrkande af det föreliggande förslaget har fogat en motivering, så ytterst välvillig — man har till och med framhållit vigten af dessa befästningar — att man icke fått hela utskottet med sig om denna motivering, utan att åtskilliga reservanter från Andra Kammaren hafva ansett, att under den tid komitén arbetade man icke borde ens gifva på hand, att denna fästning är viktigare än andra. Redan härutaf torde man finna, att man på det hållet icke alls är villig gå så långt som utskottet gjort. Sammanställer man nu detta med följande punkt, der utskottet enhälligt tillstyrkt bildande af en fond på 3 millioner kronor till stärkande af landets fasta försvar, dock endast med rätt att använda medel deraf för bestyckande och bepanstrande af redan befintliga fästningar, allt med afseende fästade derpå, att medkammarens ledamöter endast i det fallet velat gå längre än att beloppet skulle få användas för redan befintliga fästningar — sammanställer man dessa båda fakta, så hemställer jag, huru vida det icke är mera praktiskt att nu afstå från att besluta angående befästandet af Göteborg och hellre tillse att få ett enhälligt beslut om de ofvannämnda 3 millionerna.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Wieselgren: Då en ärad ledamot af statsutskottet nyss vädjade till vår loyauté genom att erinra om kammarens, såsom han uttryckte sig, utan meningsskiljaktighet fattade beslut att öfverlemla frågan om de fasta befästningarna till en komité, så ber jag att få erinra om att jag för min del icke deltog i det beslutet, utan tvärt om stälde mig på samma ståndpunkt då som nu, nemligen att denna fråga kunde lösas utan biträde af någon komité. Jag anser mig således icke hafva någon skyldighet att ställa mig till efterrättelse den mening, som uttalades af andra ledamöter i kammaren och som vann majoritetens bifall.

Dessutom skulle jag vilja säga, att om frågan endast gälde, såsom han sade, Göteborg öppet eller Göteborg med det här föreslagna försvaret, så skulle jag kunna förstå hans uttalande. Men det är icke härom valet står; hvad nu föreslagits är ju endast första steget. Frågan gäller således icke Göteborg öppet eller med ett svagt försvar, utan: Göteborg öppet eller med ett starkt försvar, dertill vi nu besluta början; och vid sådant förhållande vågar jag vidhålla mitt yrkande.

Friherre von Otter: När jag nyss hörde herr Nordenfalk yttra sig, trodde jag verkligen att han med sina premisser skulle komma med ett förslag att äfven befästa Halmstad, Helsingborg och de andra vestkuststäder han nämnde. Ty om det han nämnde hade betydelse för frågan om Göteborgs befästande, så har det väl äfven samma betydelse i fråga om befästande af de andra platserna. Men jag förmodar, att herrarne äro ense med mig om det omöjliga i att befästa alla öppna platser vid våra kuster. Då är frågan således den: är Göteborgs befästande verkligen så nödvändigt, att man, då man lyckats inom Riksdagen få till stånd en temligen stark opinion om nyttan af att få en fullständig utredning beträffande våra befästningar,

*Ifrågasatt
anslag till
Göteborgs
befästande.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
anslag till
Göteborgs
befästade.*
(Forts.)

icke skall kunna vänta ett par månader, till dess denna komité fått sitt förslag färdigt, innan man fattar beslut i saken.

Jag vill dessutom emot herr Nordenfalk framhålla, att han, till stor förvåning åtminstone för mig, tycktes alldeles förbise, att vi också hafva några fartyg, så att om den främmande potentaten, som han talade om, skulle skicka några fartyg för att brandskatta på vestkusten, borde han skicka sådana af kraftigare slag än det herr Nordenfalk antyde.

Herr Lithander: Jag betviflar ingalunda Första Kammarens försvarsvänlighet i något afseende, således icke heller i fråga om det fasta försvaret och om Göteborgs befästade. Det är alltså icke för att stärka denna känsla som jag begärt ordet, men jag kan icke underlåta att uttala mitt beklagande, derest frågan om Göteborgs befästade äfven denna riksdag skulle undanskjutas. Uppskof äro i allmänhet icke bra, och en så vigtig angelägenhet som Göteborgs fasta försvar från sjösidan synes mig vara en sak, som man icke får uppskjuta. Dessutom vore det ledsamt, om ett beslut i Första Kammaren vid denna riksdag skulle stå i strid med hvad kammaren tidigare har beslutit i samma fråga. Jag ber att få erinra derom, att den 2 mars 1889 beslöt Första Kammaren med 53 röster mot 46 att använda en-per-mille-fonden just till förberedande åtgärder för Göteborgs befästade åt sjösidan.

Utskottets motivering är, såsom en föregående talare påpekat, mycket välvillig, och utskottets anförda skäl, att den tillsatta komitén först borde framkomma med sitt förslag, kan ju vara mycket giltigt och praktiskt, men i likhet med en föregående talare, herr Falk, måste jag säga, att frågan om Göteborgs befästade från sjösidan är dock temligen klar, och man borde, oberoende af det förslag som komitén kan komma med, gerna kunna i år bifalla Kongl. Maj:ts förslag såsom en första början. Att beviljandet af detta anslag skulle betyda, att man vill stanna dermed, såsom här blifvit antydt, kan jag icke tänka mig. Så lär väl icke Kongl. Maj:t hafva framställt saken, och icke heller torde Riksdagen hafva uppfattat den så. Att denna fråga är klar, det är af chefen för landtförsvarsdepartementet och öfrige fackmän och auktoriteter, som yttrat sig i saken, till fullo ådagalagdt, och man behöfver sannerligen icke vara militär för att inse, att i fråga om befästade af en stad, som är så betydande som Göteborg och ligger fullständigt öppen och utan det ringaste hinder tillgänglig för en fiende, skyndsamhet om någonsin är af nöden. Hvad en fiende skulle hafva att vinna genom att inlöpa i Göteborgs hamn, är temligen tydligt. Det är den bästa och rymligaste hamn på vestkusten. Der skulle han finna reparationsverkstäder, torrdockor, kolförråd, alla proviantförråd, som vore behöfliga; och jag vill också påpeka, att för brandskattning Göteborg ju vore en mycket lämplig punkt. Och om meningen vore att tränga längre in i landet, finnes ingen plats på vestkusten, hvarifrån kommunikationerna voro så gynsamma som just från Göteborg. — Detta är efter min uppfattning en sak, som bör intressera hela landet; men om det nu i synnerhet intresserar oss på vestkusten, är det

ju temligen naturligt och berättigadt. Man har i Göteborg bjudit till att visa sitt intresse på ett sätt, som synes mig vara både klokt och betydelsefullt. Man har nemligen med sammanskjutna medel, som det stått till buds, förvärfvat de för Göteborgs befästande viktigaste punkterna och öfverlemnadt dessa områden till staten.

*Ifrågasatt
anslag till
Göteborgs
befästande.*
(Forts.)

Det är efter mitt förmenande att vänta, att denna kammare, som i allmänhet så väl och rättvist pröfvar landets behof, skall gifva ett uttryck af sina sympatier för denna länk i vårt fasta försvar genom att bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag, hvartill jag, herr vice talman, anhåller att få yrka bifall.

Herr Nyström, Carl: För ett eller annat år sedan förhade den engelska flottan några högst märkvärdiga öfningar. Man öfvade sig särskildt i brandskattning af öppna platser vid kusten, dervid begagnande sig af sina egna sjöstäder och sina egna fartyg för att utröna, huru man med de senare skulle kunna till största fördel utpressa penningar och andra värdeföremål af de förra — fingerad brandskattning naturligtvis. Man ville se, till hvilka underbara resultat man kunde komma med denna metodiska undervisning i Fra Diavolos vackra konst. Dessa öfningar äro emellertid en varning med hänsyn till alla öppna städer; och gent emot en sådan träning tjenar det till intet att säga: våra öppna städer blifva ej angripna. Deremot invänder den engelska flottan: vi hafva ej förgäfvat öfvt oss i att brandskatta öppna städer; fram med edra penningar! Det är sant, att fara för brandskattning hotar icke blott Göteborg, utan äfven alla andra öppna städer på våra kuster. När det emellertid ej går för sig att skydda dem alla, nödgas man inskränka sig till att söka bevara de städer, der vid en brandskattning de mesta penningarna skulle kunna utkrävas, och till dem hör väl först och främst Göteborg. Detta nu om plundringen.

Det finnes en annan erfarenhet också, som ej är mycket mera än tio år gammal och som vi varit utsatta för, ehuru säkerligen de fleste i vårt land äro okunniga om den saken: erfarenheten, huru långt påtryckning kan gå och oförsynt utöfvas mot ett land, som vill vara neutralt, men som man förmenar att vara det. Jag åsyftar här sådan påtryckning under fred. Naturligtvis utöfvas dylik påtryckning lämpligen bland annat genom att hota med ödeläggelse af några mera betydande orter, der stora rikedomar äro samlade.

Således: dels för plundringens skull och dels för den nämnda påtryckningens skull är sådant skydd, hvarom här är fråga, af vigt. Återstår då att söka svaret på frågan, om med de afsedda befästningsanordningarna skulle vinnas nödigt skydd. Om det är så, att amiral von Otter kan säga oss, att de icke gifva något skydd alls, icke ett tecken till skydd mot en fiendes krigsfartyg, ja, icke ens mot det bedröfliga fartyg, som herr Nordenfalk satte i sjön, få vi väl gifva med oss. Men om vi tro, att de förslagna anordningarna kunde gifva något skydd, åtminstone mot sådana lättvindiga försök till plundring, som här antydts, böra vi väl godkänna det föreliggande förslaget till anordningars vidtagande. Det skulle sålunda ändock blifva något skydd; och då detta skulle vara ingress till ett bättre

skydd, ha vi ju deri ytterligare en anledning att antaga samma förslag.

Herr vice talman! Jag instämmer i deras yrkanden, som yrkat bifall till denna befästning.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare derpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 34 af sitt utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—76;

Nej—38.

Punkterna 35—40.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets den 12 och 15 innevarande mars bordlagda betänkande n:o 12, i anledning af väckta motioner om afskaffande eller nedsättning af hvitbetssockertillverkningskatten samt nedsättning af tullen å socker.

*Ifrågasatt
afskaffande
af hvitbets-
sockertill-
verknings-
afgiften.*

Punkten 1.

Herr Wærn: Den sena timmen och den omständighet, att Andra Kammaren redan behandlat detta betänkande, mana mig att fatta

mig kort, och jag kan det så mycket mera, som utskottet i sin motivering också varit mycket kort.

Utskottet har afstyrkt motionerna på grund deraf, att det saknas »tillräcklig trygghet för att en industri af antydda slag» — d. v. s. en sockerfabrikationsindustri, i hvilken socker skulle ingå såsom råämne eller konserveringsmedel — »kan i afsevärd omfattning derigenom framkallas, enär det synes tvifvelaktigt, huru vida de förutsättningar i öfrigt, som härför fordras, förefinnas inom landet». Det är naturligtvis mycket svårt för en enskild motionär att förskaffa sådan trygghet. Sådan kan väl icke i något afseende lemnas af någon, ehuru genom en utredning af Kongl. Maj:t man skulle kunna komma närmare målet. — På enahanda sätt förhåller det sig med det andra skälet. »Utskottet kan icke finna», heter det, »att ett utbyte af ifrågavarande skatt mot skatter af annan art, på sätt herr Wærn antydt, skulle vare sig för statsverket eller för de skattdragande vara förmånligare än nu gällande förhållanden, och det synes utskottet sålunda icke heller från denna synpunkt tillrädligt att antaga nämnda förslag.» Äfven detta är ju endast ett uttalande, att motionären ej fullständigt utredt frågan. Men jag kan icke finna, att detta utgör något hinder för att bifalla hvad en reservant föreslagit, nemligen att hos Kongl. Maj:t anhålla om en utredning. Frågan är väl i det ena fallet som i det andra, om sockerindustriens nuvarande tillstånd är tillfredsställande, eller om en omgestaltning är behöflig. Förhållandet är, såsom allmänt känt, att genom de lagbestämmelser, som tillkommit, och genom den utmärakta energi, med hvilken industriidkare i Skåne och Blekinge samt senare äfven på Gotland hafva drifvit denna industri, man kommit så långt, att den fyller vårt eget behof af socker. Men dervid stannar det. För ett år sedan anmälde flere sockerfabrikanter hos Kongl. Maj:t, att de hade stora öfverskott af socker, som de icke utan ganska betydande förlust kunde blifva af med, och de anhöllo hos Kongl. Maj:t om framläggande af proposition angående restitution. Kongl. Maj:t hörde vederbörande myndigheter, och på skäl, som af generaltullstyrelsen anfördes, fann Kongl. Maj:t, att ingenting kunde åtgöras. Ja, der stå vi nu. Och frågan är, om man ingenting skall göra, eller om man skall söka förverkliga den andra möjligheten, som ju är att förmedla målets vinnande genom en sådan skatteförändring, som jag föreslagit. Måste denna industri stanna, der den är? Den kan nu icke utveckla sig vidare, utan att det blir öfverproduktion. Redan detta synes mig vara ett starkt skäl för, att någonting bör göras.

Jag kan i detta sammanhang icke annat än erinra om de ord, med hvilka den första motion, som åsyftade att bereda möjlighet att drifva sockerfabrikationen här i Sverige med någon trygghet, af motionären, herr Arrhenius, inleddes. Han säger, att genom en sådan industri jordbruket skulle beredas stora fördelar, »genom den omsorgsfullare och noggrannare halten samt den rikligare gödsling som måste egnas åt åkerjorden, om densamma skall kunna bära hvitbetan, och hvaraf efter henne kommande skördar hafva största nytta». Och derefter drager han denna slutsats: »Från hvilken synpunkt än denna fråga betraktas, synes det oss ligga för öppen dag, att det för vårt

*Ifrågasatt
afskaffande
af hvitbets-
sockertill-
verknings-
afgiften.
(Forts.)*

land skulle vara en mycket stor vinst, om hvitbetssockerfabrikationen kunde göras hos oss allmänne och bedrifvas uti vida större utsträckning än hittills varit fallet, samt att hvad som åtgöres, för att uppkalla denna industri till en vidsträcktare spridning inom landet, kan anses för en nationalangelägenhet.» Har detta upphört att vara sant därför, att vi fått sexton fabriker? Har sanningen af det anförda i ringaste mån försvagats blott därför? Är det ej skäl att gå vidare i denna industri? Är det ej skäl att bereda möjlighet dertill? När icke blott i det sydliga Sverige, utan äfven på Gotland finnes utmärkt tillfälle till utvecklande af denna industri, är det då skäl att säga: nej, vi kunna ej medgifva sådana lättnader, hvarigenom den kan vidare utvecklas; viljen I gå längre än hvad I nu hunnit till, att nätt och jemnt tillfredsställa landets behof, viljen I riskera att sälja på utlandet med förlust? Jag tror ej, att det är en hållbar ståndpunkt att gå så långt, att man säger: vi hafva lemnat uppmuntningar, så att I kommit så långt; mera kunna vi ej göra för eder. Och huru ställer det sig med hänsyn icke till nya fabriker, som kunde uppkomma, utan till de nuvarande fabrikerna? Här äro många industriidkare och många, erfarne i allt hvad industri heter. I veten, att det ej är möjligt att införa förbättringar eller åtminstone förbättringar af väsentligare art vid någon fabrikation, utan att tillverkningen ökas. Således: det är ej endast det, att man ej vill hafva flere fabriker, utan man vill hålla tillbaka utvecklingen vid de gamla fabrikerna, der tillverkningen eljest skulle blifva större. Man säger: vi vilja ej göra något för att bereda eder lättnader och sålunda möjliggöra för eder större tillverkning, än I nu hafven. Jag tror, att icke heller denna ståndpunkt är hållbar. Jag tror icke, att man kan hindra, att tillverkningen ökas, och då skall under nuvarande förhållanden för industrien icke återstå någon trygghet; komma fabrikerna upp till större tillverkning, äro de underkastade högre skatt. Och vilja de ha restitution, tror jag ej, att sådan kan medgifvas. De af Kongl. Maj:t anförda skälen deremot tror jag äro alldeles tillräckliga. Men skall restitution tillåtas, måste derjemte nytt beskattningssätt införas med absolut isolering af fabrikerna, såsom hvartenda utländskt land blifvit tvunget att anordna det. På detta sätt skulle våra fabriker komma i de utländskas olyckliga läge. Mycket litet behöfver man studera dessas historia för att se oupphörliga förändringar i deras vilkor under en ständig strid mellan regeringarna, som icke vilja gifva så stora förmåner, som fabrikanterna begära, och fabrikanterna, som begära dessa förmåner för att kunna existera. Det är ett eländigt tillstånd. Vi äro i den lyckliga omständighet, att vi kunna undvara denna skatt. Vi kunna inrätta det så, att industrien blir fri; i utlandet kan man det ej. Derigenom hafva vi en bestämd fördel.

Jag har sökt utveckla, att ej blott sockerindustrien förtjenar, att det göres afseende på den, utan äfven dessa ganska väsentliga industrier, som grunda sig på användning af socker som råämne eller konserveringsmedel för dem. Utskottet har ansett, att jag ej anført betryggande skäl därför. Ja, det kan jag ej göra. Men jag har dock sökt visa det. Nu vill jag ej besvara med siffror. Det är för sent,

och det skulle ej göra något intryck. Men jag skall ändå be att få säga, att från det lilla Schweiz exporteras till Frankrike kondenserad mjölk för öfver 15,000,000 kronor. Man har att bära de dryga omkostnader, som därför äro af nöden, men gör det ändock med fördel och med betydlig vinst. Vårt grannland Norge måtte väl ej vara bättre stäldt än vi i afseende på material för tillverkning af denna vara. Norge har emellertid fabrikation och export deraf. Vi hafva det ej. Deremot hafva vi god tillgång på lingon. Efter vår statistik hafva vi exporterat till Tyskland under loppet af 1896 2,254,000 kilogram lingon, men enligt den tyska statistiken har under samma år från Sverige införts till Tyskland 2,482,000 kilogram och 1895 till och med 2,895,000 kilogram. Enligt tyska statistiken äro lingonen ej värda mera än 18 mark för 100 kilogram d. v. s. 16 öre för kilogram, men vår statistik upptager deras värde till 20 öre per kilogram. Värdet på de efter vår statistik till Tyskland utförda lingonen skulle då vara omkring 450,000 kronor. Beräknar jag deras värde som konfityrer, kommer jag upp till 6,760,000 kronor eller efter den tyska statistikens uppgift om importen till öfver 8,000,000 kronor. Hvarför skola vi skicka ut lingon råa med risk, att de komma fram ruttna och därför blifva uselt betalda, när endast genom exporten till Tyskland vi skulle kunna få in på sylt många millioner kronor? Tyskarne skulle möjligen söka förebygga detta genom tull. Men de, som företrädesvis önska erhålla vårt sylt, äro amerikanarne, särskildt amerikanarne från Sverige, som äro vana dervid. Tillverkningen af sylt skulle blifva en stor industri, och den kunde knappast blifva annat än en husslöjd. Tillverkningen fordrar så liten kostnad och är så enkel, att den skulle kunna försiggå i hvarje hem, och köpmännen kunde samla förråd. Är det ej värdt att taga en sådan möjlighet i betraktande? Det förefaller mig, att ej blott sockerindustriens, utan äfven sockerfabrikatsindustriens framtid kräver, att man noga eftersinnar, hvad som här vid lag är att åtgöra.

Med de stora inkomsterna, som vi nu hafva, synes det mig för framtiden kunna afstå från den ifrågavarande tillverkningskatten, som senaste året beräknats till 8,500,000 kronor och gifvit 11,000,000 kronor, helst vi hafva möjlighet att pålägga skatt på artiklar, som endast äro njutningsmedel och på hvilka skatt synes lämpligare kunna placeras än på sådana medel, som derjemte äro icke blott ett betydande näringsmedel, utan äfven ett råämne eller konserveringsmedel för andra industrier. Det förefaller mig, som det vore skäl att taga upp och betrakta saken. Men jag skall nu icke uppehålla herrarne längre. Jag vill ytterligare blott framhålla, att det finnes en förtjenstfull reservation bifogad utskottets betänkande, hvilken endast begär en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning; och då saken synes mig värd en sådan, ber jag att få yrka bifall till herr Fredholms reservation.

Herr Cavalli: Innan den siste ärade talaren slutade med att yrka bifall till herr Fredholms reservation, hade han sjelf antydt, att det ej kunde leda till något resultat, då Andra Kammaren redan behandlat denna fråga och dervid afslagit reservationen. Jag kan emel-

*Ifrågasatt
afskaffande
af hvitbets-
sockertill-
verknings-
afgiften.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
afskaffande
af hvitbets-
sockertill-
verknings-
avgiften.*
(Forts.)

lertid i allt fall ej biträda denna reservation, utan yrkar bifall till utskottets hemställan.

Den motion, som den ärade motionären väckt, är ganska intressant, men motionären har i densamma och ännu mera i sitt yttrande i dag sett frågan nästan uteslutande från en synpunkt, industriens, och lemnat å sido den statsfinansiella synpunkten, ty hans förklaring nyss, att tillgångarne af statsmedel vore så rikliga, att man kunde afvara 8 $\frac{1}{2}$ à 11 millioner kronor, kan väl för ögonblicket vara riktig, men nödvändigheten bjuder, att i sammanhang med en afskrifning af ett belopp, som uppgått till nära 10 procent af statsbudgeten för året, beslut bör fattas om de skatter, som skola ersätta de afskrifna. Jag yrkar som sagdt bifall till utskottets hemställan.

Herr Dickson: Huru det skall vara möjligt att afskrifva en skatt, som inbringar mellan 8 och 11 millioner kronor, utan att upptaga beloppet under andra skattetitlar, synes mig orimligt. Det skulle ju fordras dubbel tilläggsbevilning för att ersätta ett sådant belopp. Sockret tyckes för öfrigt vara ett lämpligt beskattningsföremål. Det ingår i stor myckenhet i den allmänna förbrukningen, utan att dock vara en nödvändighetsvara, och uppenbart är, att det mera användes af de förmögna. — Motionären har mot åtskilliga förhållanden rigtigt anmärkningar, som jag vill bemöta. Uppbördskostnaderna skulle vara stora. De uppgå till ungefär $\frac{1}{2}$ procent af skattens belopp, och detta lär väl ej vara mycket. För fabrikerne är den nuvarande kontrollen ej af någon besvärlig beskaffenhet. Endast en kontrollör är närvarande vid uppvägningen af betorna. Uppvägningen är en operation, som i alla fall måste verkställas; och att en kontrollör rör sig inom fabriken kan väl ej vara något hinder. Det vore naturligtvis mycket angenämt, om sockertillverknningen kunde ökas och dermed landtbruket vinna afsevärda fördelar, men jag tror ej, att det skall låta sig göra. Att tänka på någon export synes mig ej vara rimligt. Alla de uppgifter, som förelegat till granskning, visa, att det i Sverige icke kan tillverkas socker till samma pris som utomlands. Det socker, som skulle komma att exporteras, finge för öfrigt att täfla med premieradt socker, och att gifva premier för vår utförelse är väl ej meningen. Att tänka sig en afsevärdare förbrukning af socker genom export af bärsylt, som motionären framhållit, är ej möjligt. Sådant export torde ej hafva stor inverkan på sockerförbrukningen. Motionären har anfört, att något öfver 2,000,000 kilogram bär utfördes årligen. Huru dessa bär användas, vet man ej. Användas de vid vintillverkning, är klart, att tillverkning af sylt af dem ej skulle komma i fråga. Och äfven om alltsammans användes till syltning, skulle dertill åtgå blott 1,000,000 kilogram socker. Hvilken rol spelar det, när konsumtionen af socker inom landet är 70 à 80 millioner kilogram? Att vid en så betydlig nedsättning i pris, som skulle följa, om tillverkningskatten afskaffades, en ganska afsevärd ökning af konsumtionen skulle inträffa, tror jag nog vara möjligt. Men konsumtionen skulle ökas i alla fall, då sockret sjunker i pris och välmågan stiger. Och detta tror jag vara naturligare,

än att sockret skulle vinna större konsumtion genom en så pass konstlad utväg som upphäfvande af sockerbeskattningen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Wærn*, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Fredholm vid betänkandet afgifna reservation.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 12 och 15 i denna månad bordlagda betänkande n:o 13, i anledning af väckta motioner om nedsättning af tullsatserna för kaffe och té, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

På framställning af herr talmannen medgaf kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Wallin, Wilhelm*, under fjorton dagar från och med den 21 innevarande månad.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de ärenden, som denna dag bordlagts första gången, skulle uppföras främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 4,11 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.